

ภาคผนวก ก

ผลงานนิพนธ์ของอิมามอันนะวะวีย์ (เสียชีวิต ปี ฮ.ศ. 676)

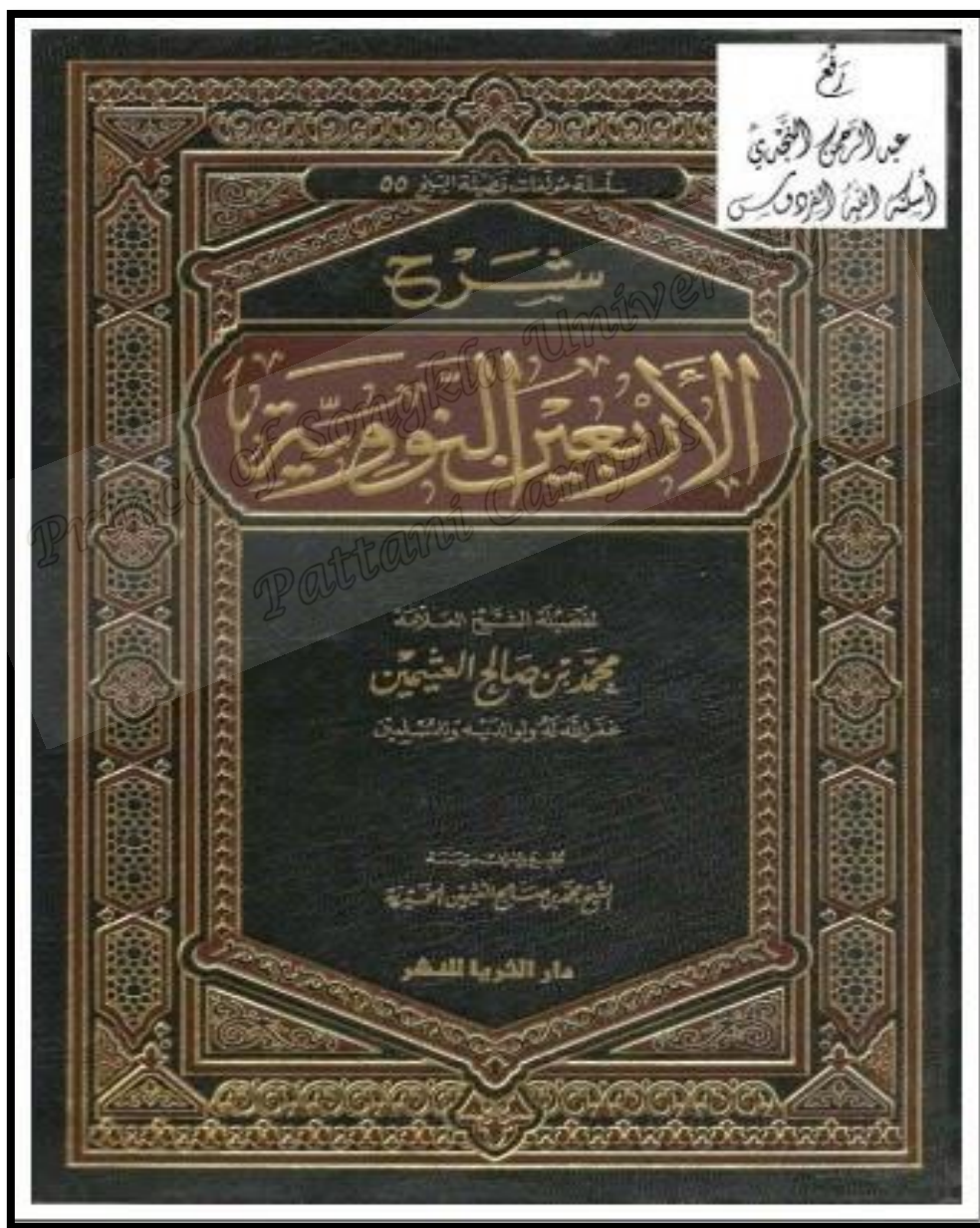
Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก

ผลงานนิพนธ์ของอิมามอันนะวะวีย์ (เสียชีวิต ปี ฮ.ศ. 676)

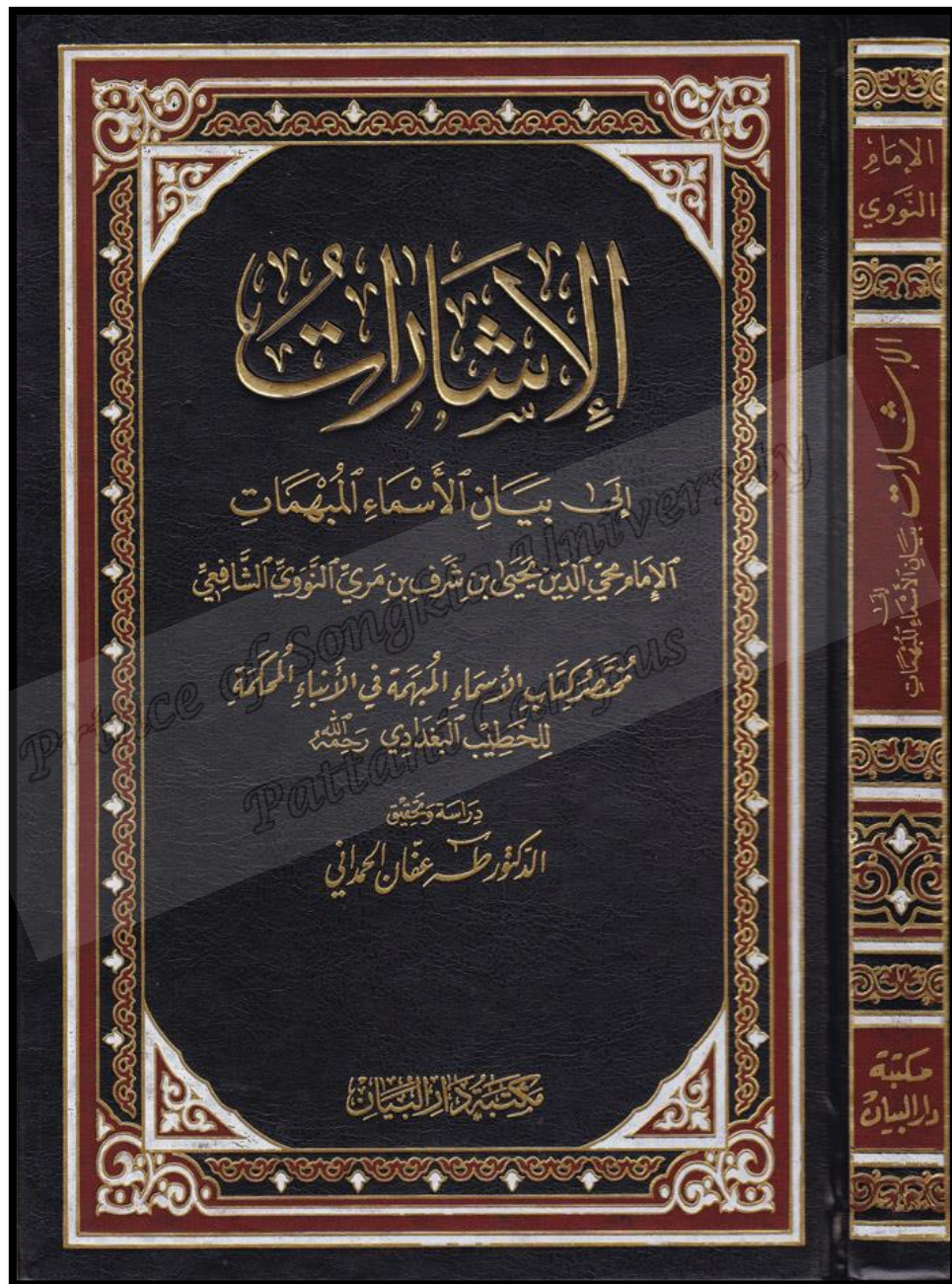
ก. ผลงานด้านหะดีษ

1. อัลอ์รบะอีน หะดีษาน อัลนะวะวียาต (al-'Arba'un Ḥadīthan al-Nawawīyyāt)

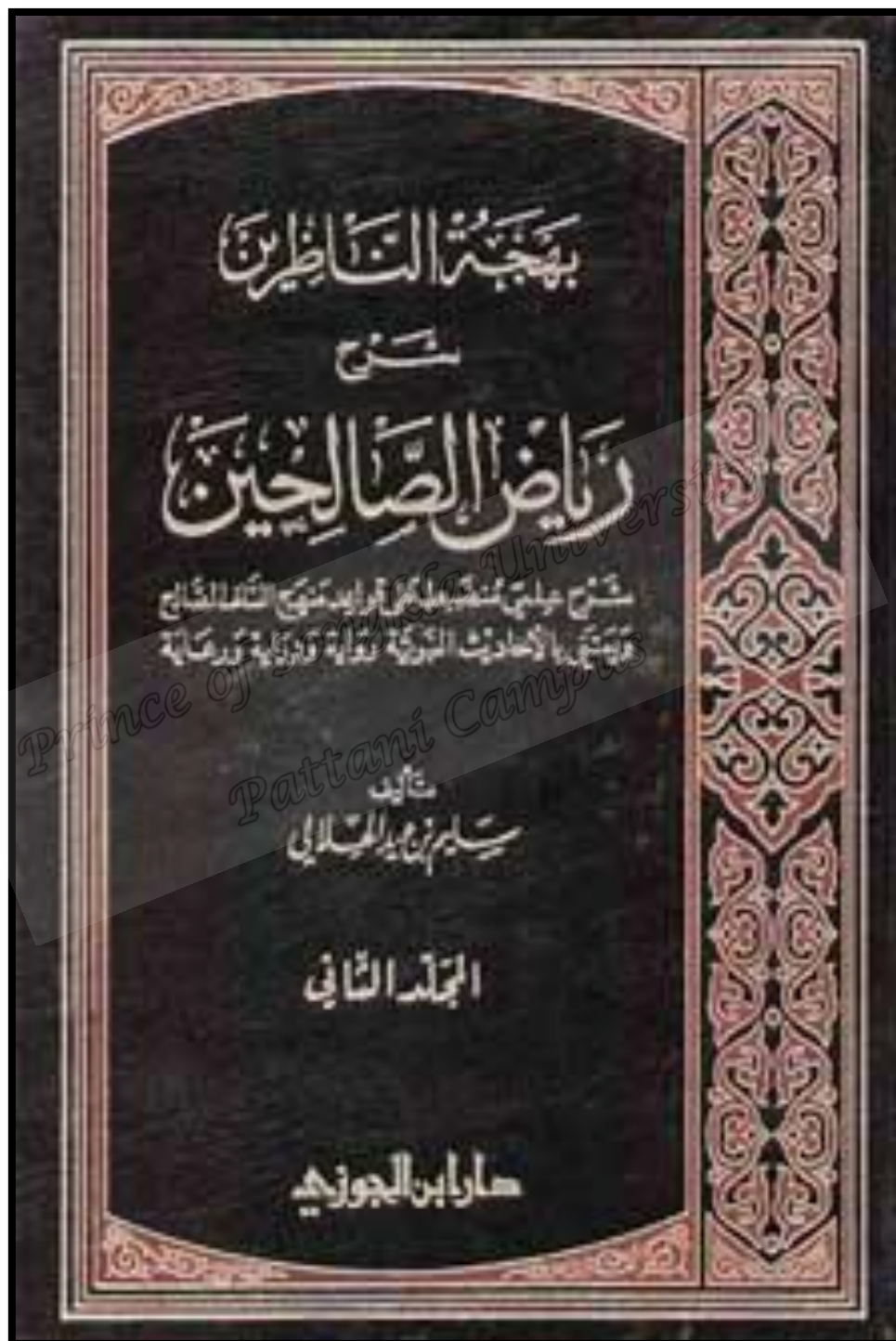
ที่มา : <https://minhajcanal.blogspot.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2560

2. อัสอิฆารัต อีลา บะยาน อัสมาอ อัสมุบษะมาต มิน ริญาล อัสหะดีษ
(al-'Ishārāt 'Ilā Bayān 'Asmā' al-Mubhamāt min Rijāl al-Ḥadīth)

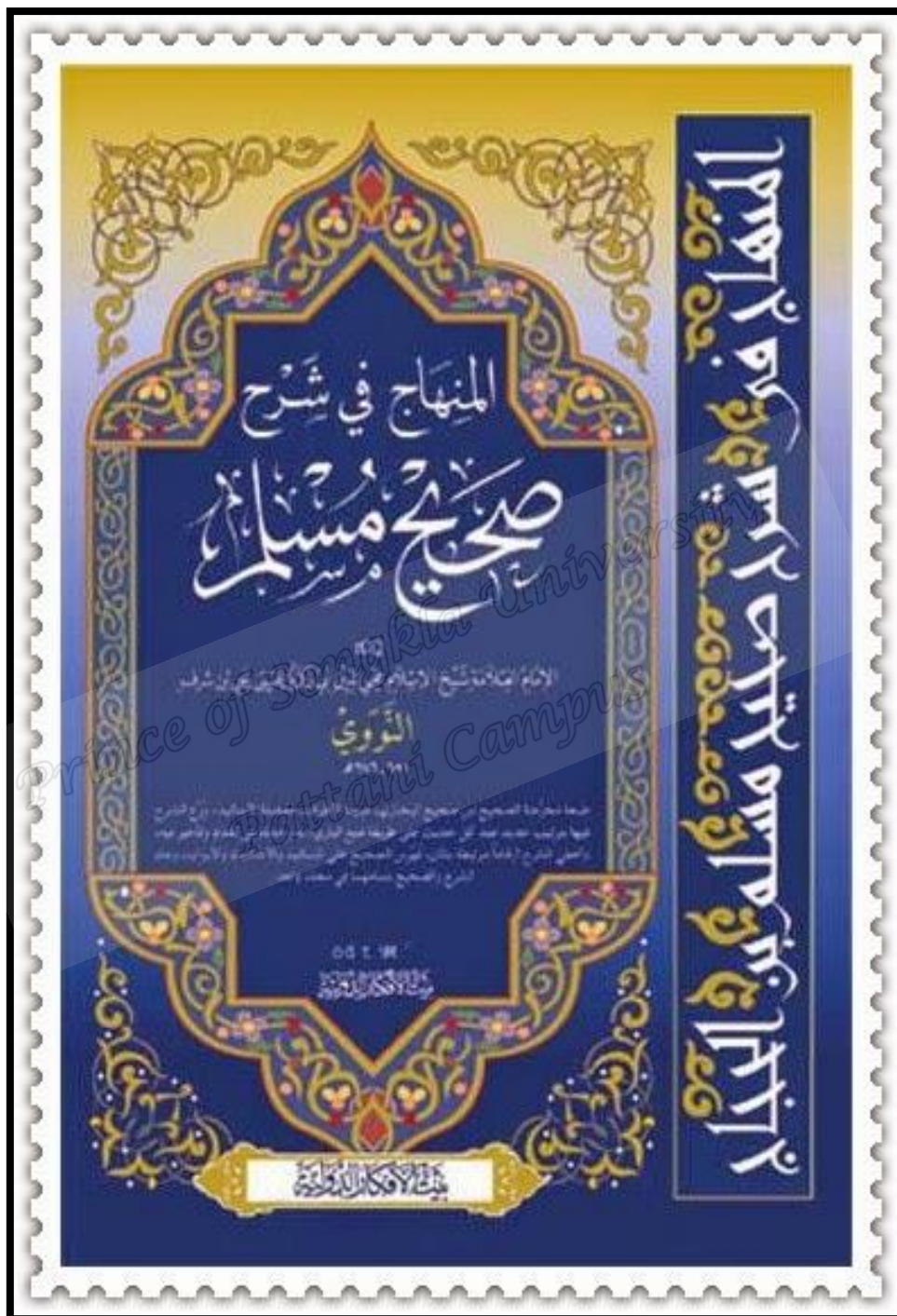
ที่มา : <https://www.irsad.com.tr/tr/product>. สืบค้นเมื่อ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2560

3. รียาฎ อัศซอลิหีน มิน กะลาม สัยยิด มุรสะลีน (Riyāḍ al-Ṣalīḥīn Min Kalam Sayyid al- Mursalīn)

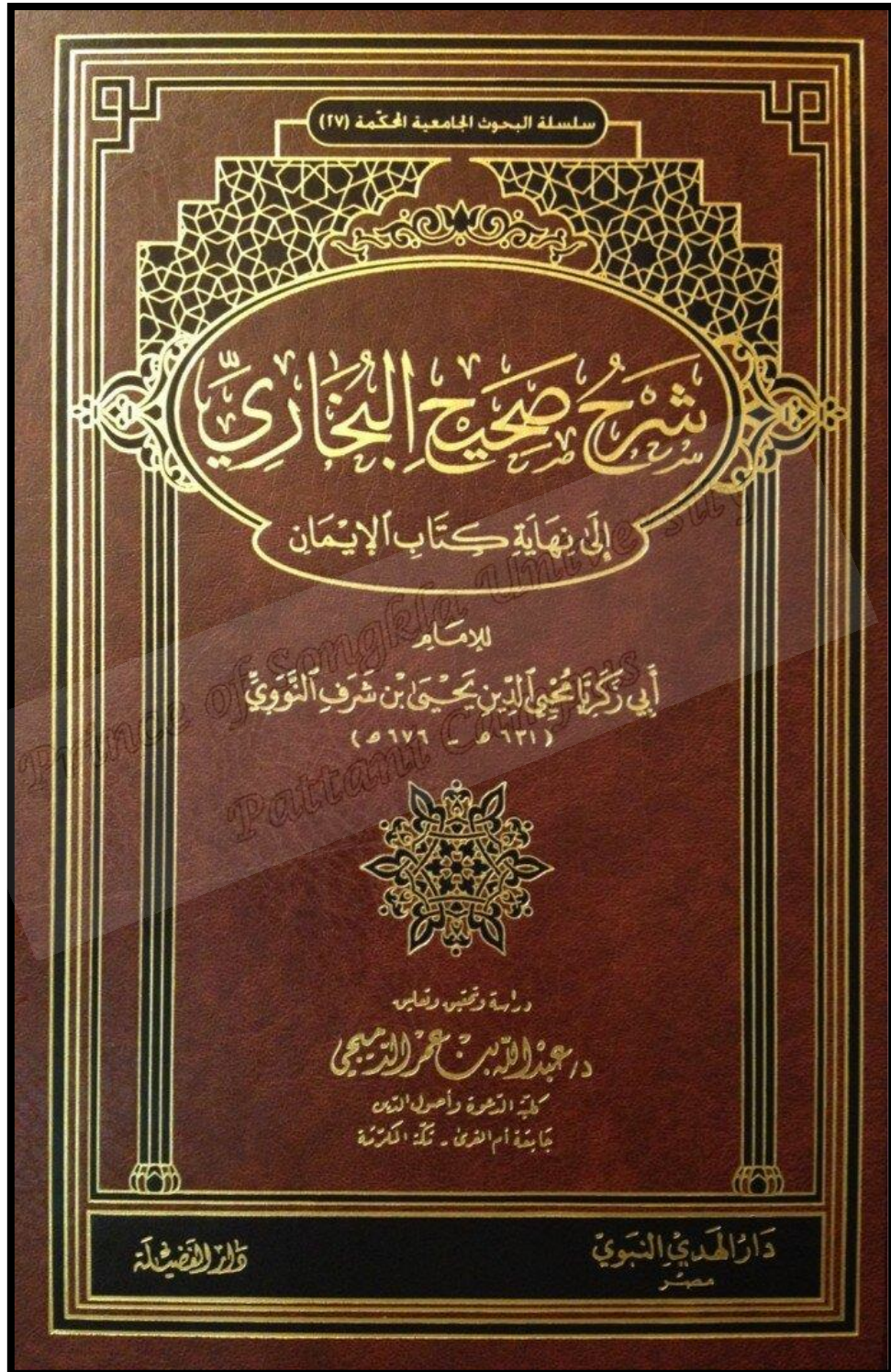
ที่มา : <http://www.alkutubiyeen.net>. สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

4. อัลมินฮาจญ์ ฟิ ชะเราะหฺ คอเหียะฮฺ มุสลิม (al-Minhaj Fi Sharh Şahih Muslim)

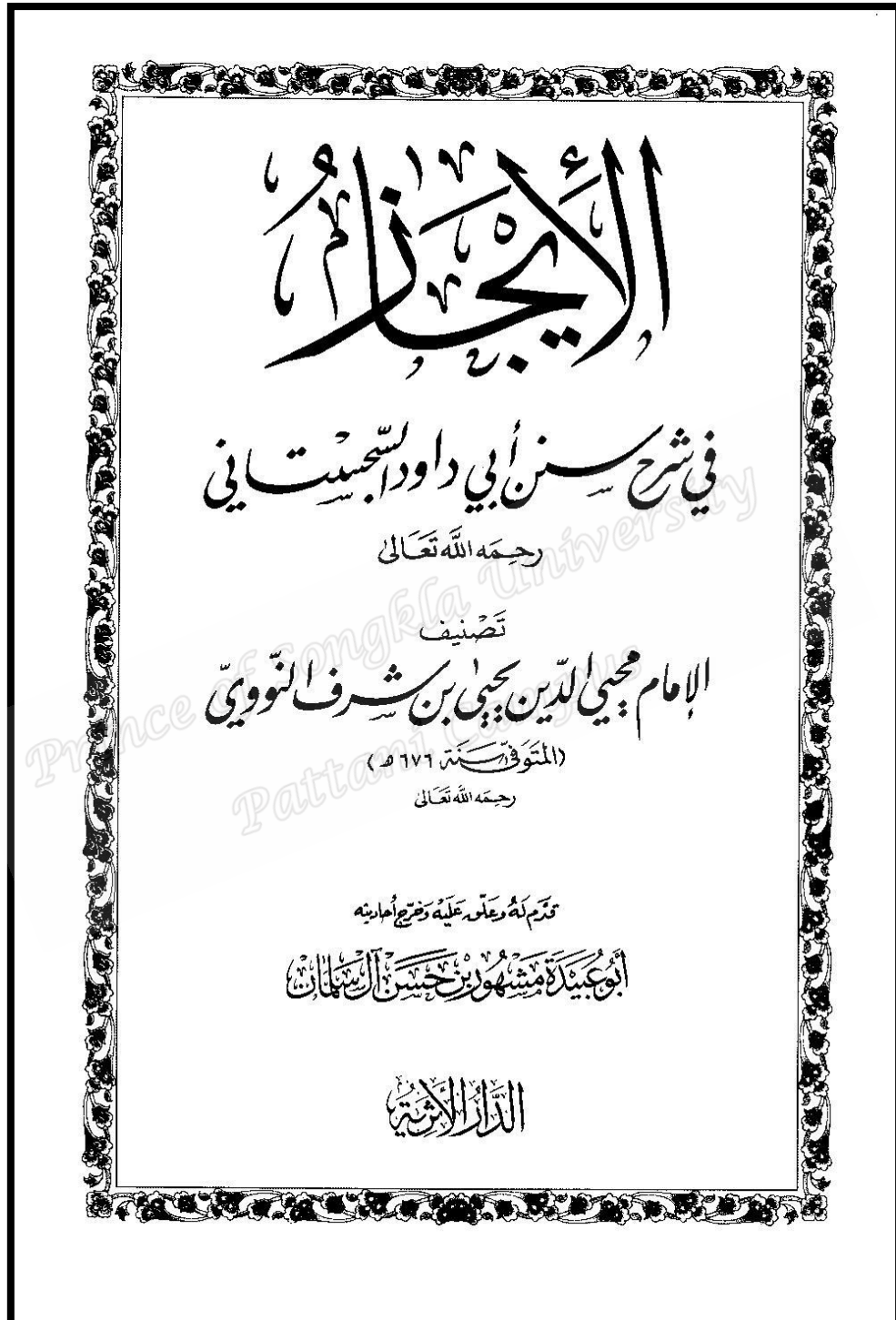
ที่มา : <http://noor989.blogspot.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

5. ชะเราะห์ อัลบุคอรี (Sharḥ al-Bukhari)

ที่มา : <http://twitmail.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

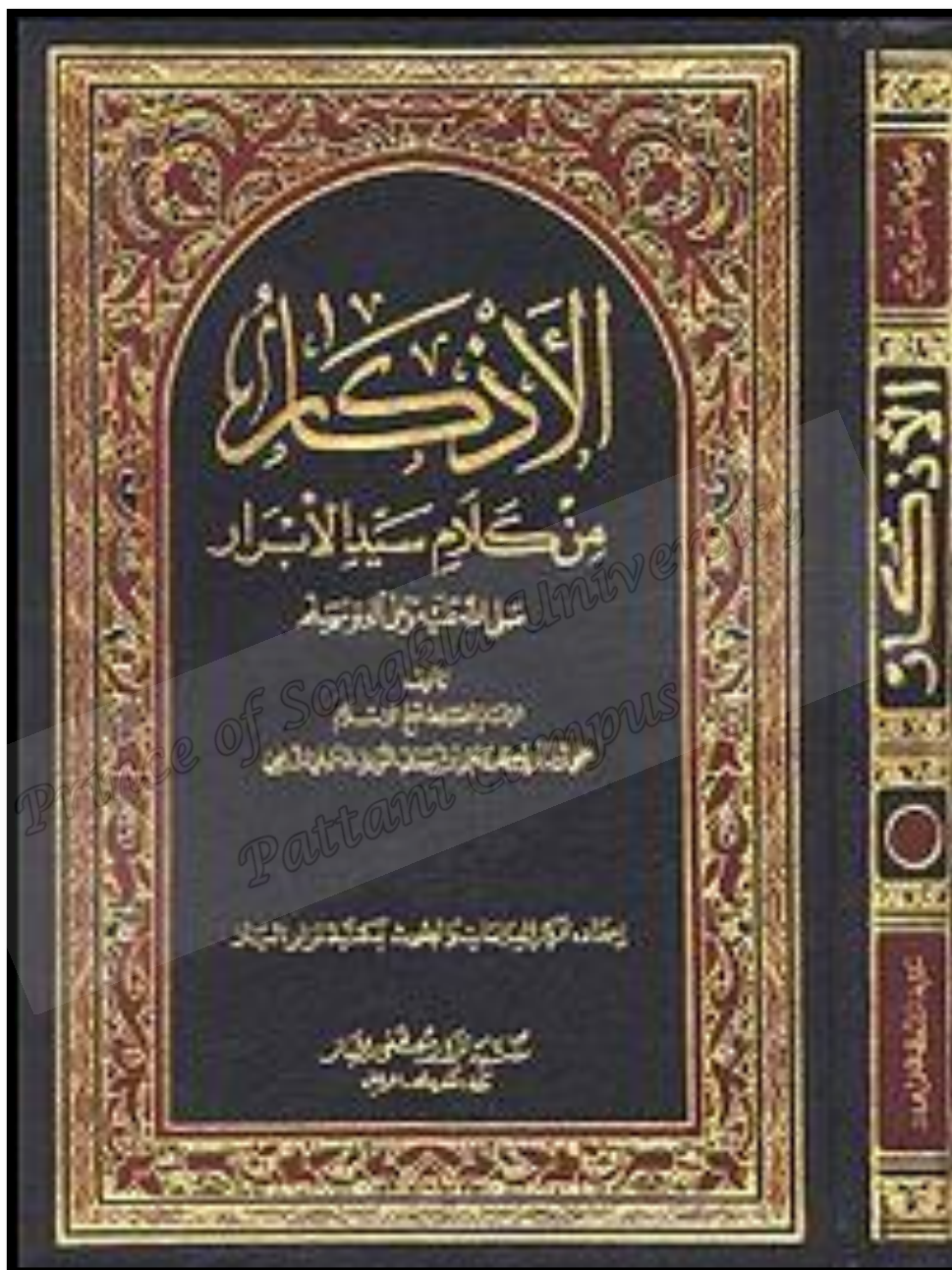
6. ชะเราะห์ อัลสุนัน อะบี ดาอูด (Sharḥ al-Sunan 'Abī Dāwub)

ที่มา : <https://archive.org/details/SharhSunanAbouDawoudNawawi> สืบค้นเมื่อ

วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

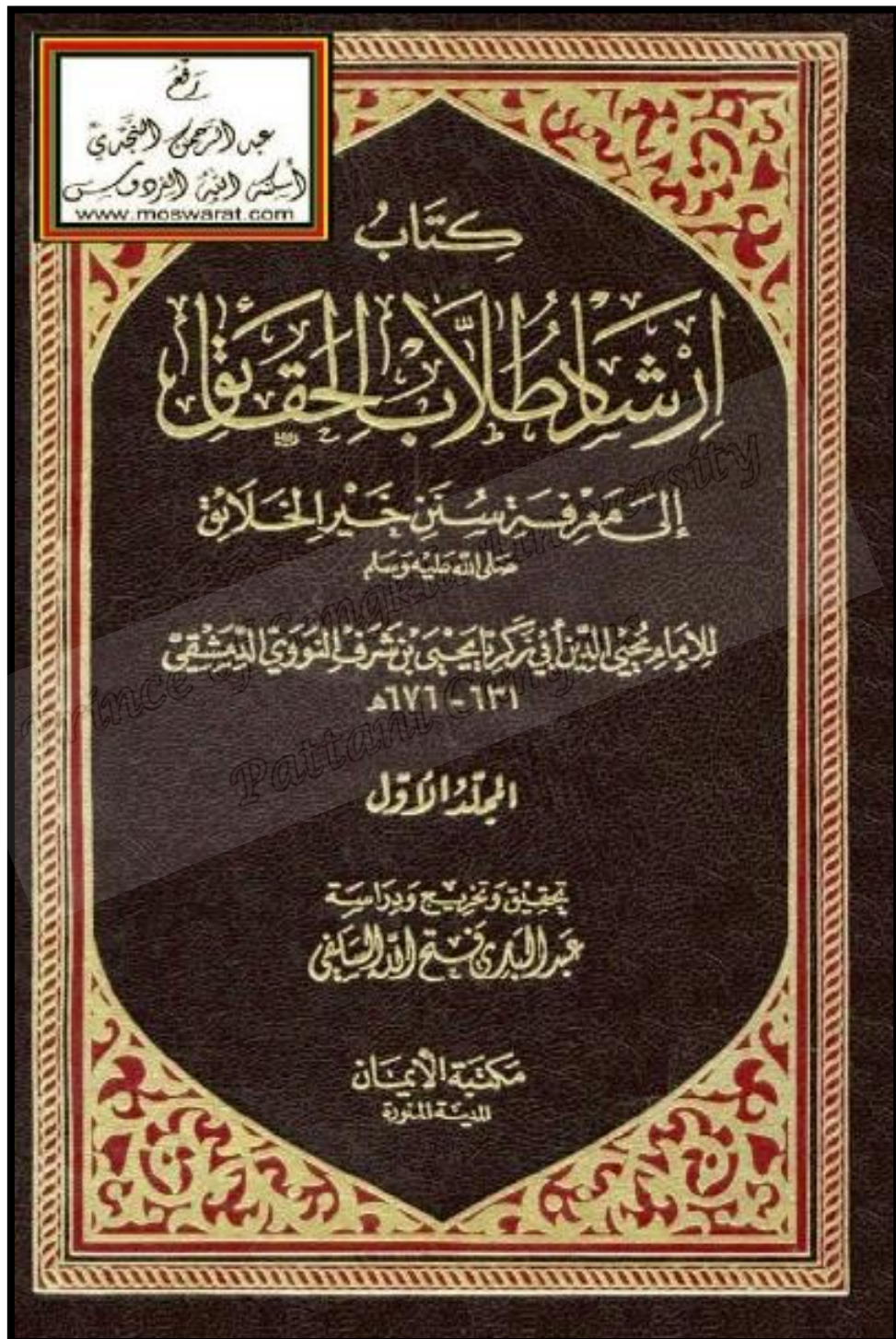
7. อัลอัซการ (al-'Adhkar) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หิลยาด อัลอับรอร (Hilyat al-'Abrar)

ที่มา : <https://ar.wikipedia.org/wiki/اذكار> สืบค้นเมื่อ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2560

8. เป็นหนังสือเกี่ยวกับมุศฎาะละฮฺ อัลหะดีษ

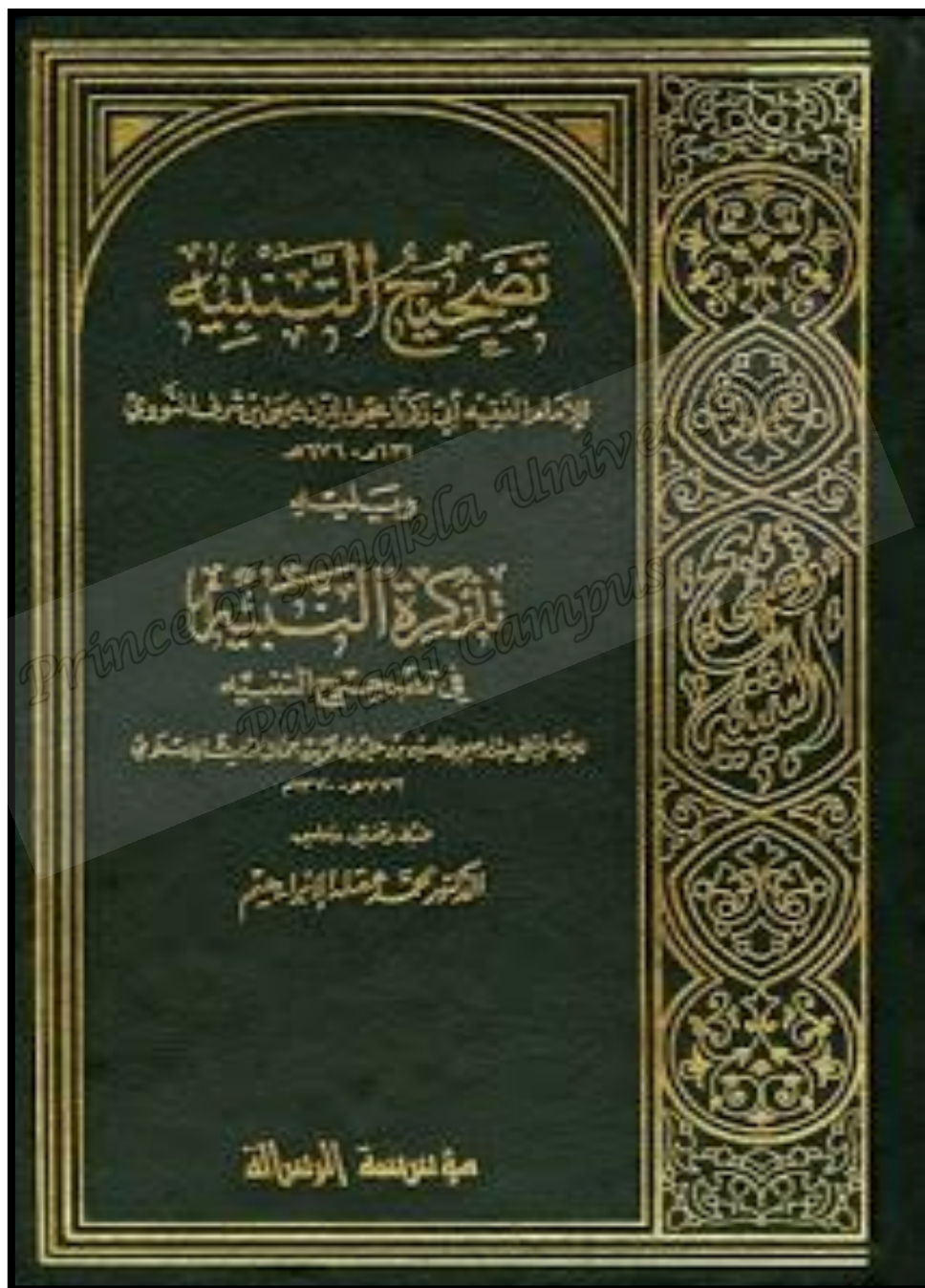
8.1 อัลอิรชาต อัลฎุลาบ อัลหะกออิก (al-'Irshād al-Ṭullāb al-Ḥaqā'iq)

ที่มา : <http://maktabana.blogspot.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

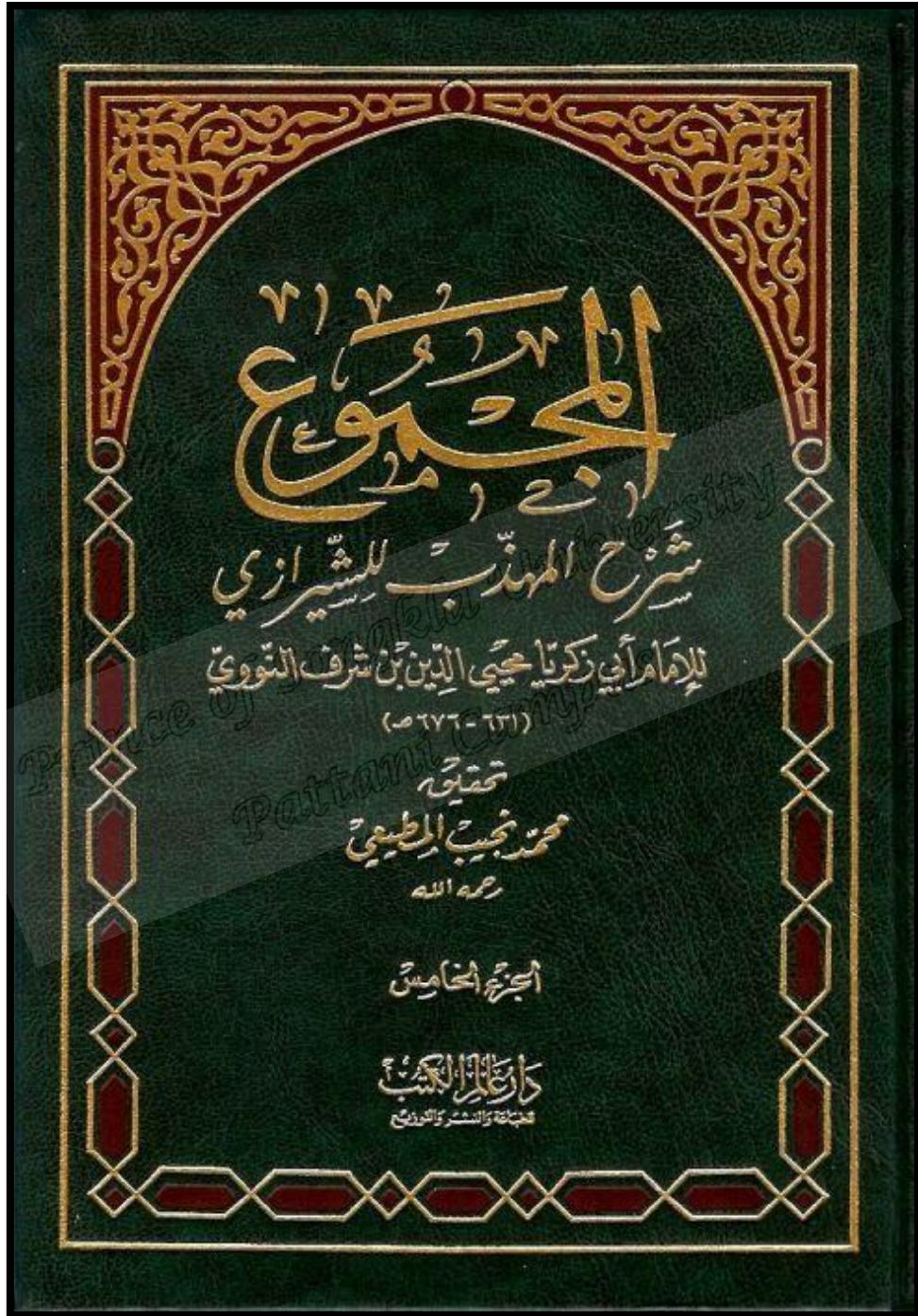
ข. ผลงานด้านฟิกฮฺ

1. ตัสหีห อัสตันบิห ฟิ อัลฟิกฮ อัลชาฟิอี (Tashīḥ al-Tanbīḥ Fi al-Fiqh al-Shāfi‘ī)

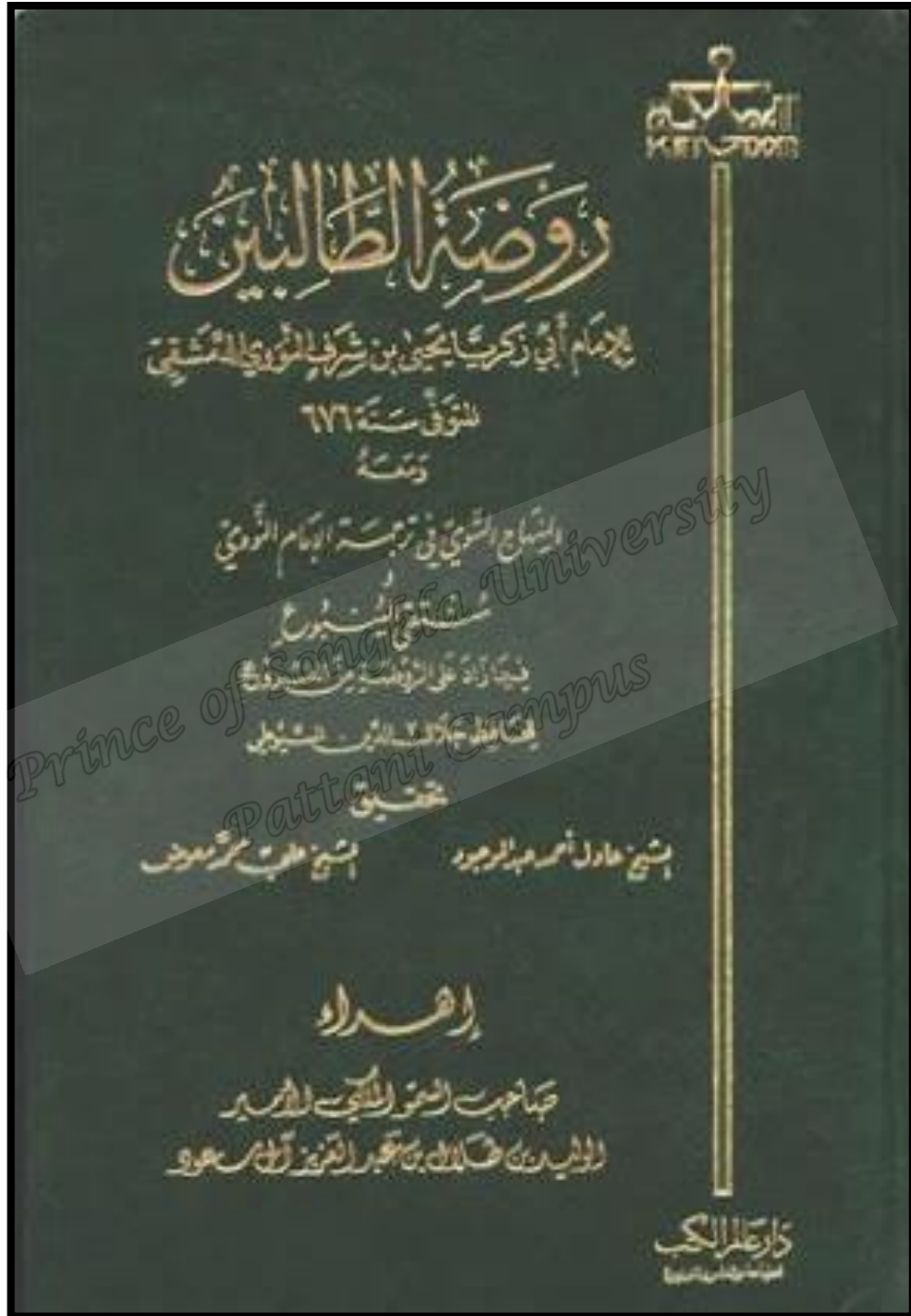
ที่มา : <http://www.suble-alrashideen.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

2. พระราชหัตถ์ อลัมัจญ์มูอ ลี อัลชีรอซี (Sharḥ al-Muḥadḥab li al-Shīrāzī)

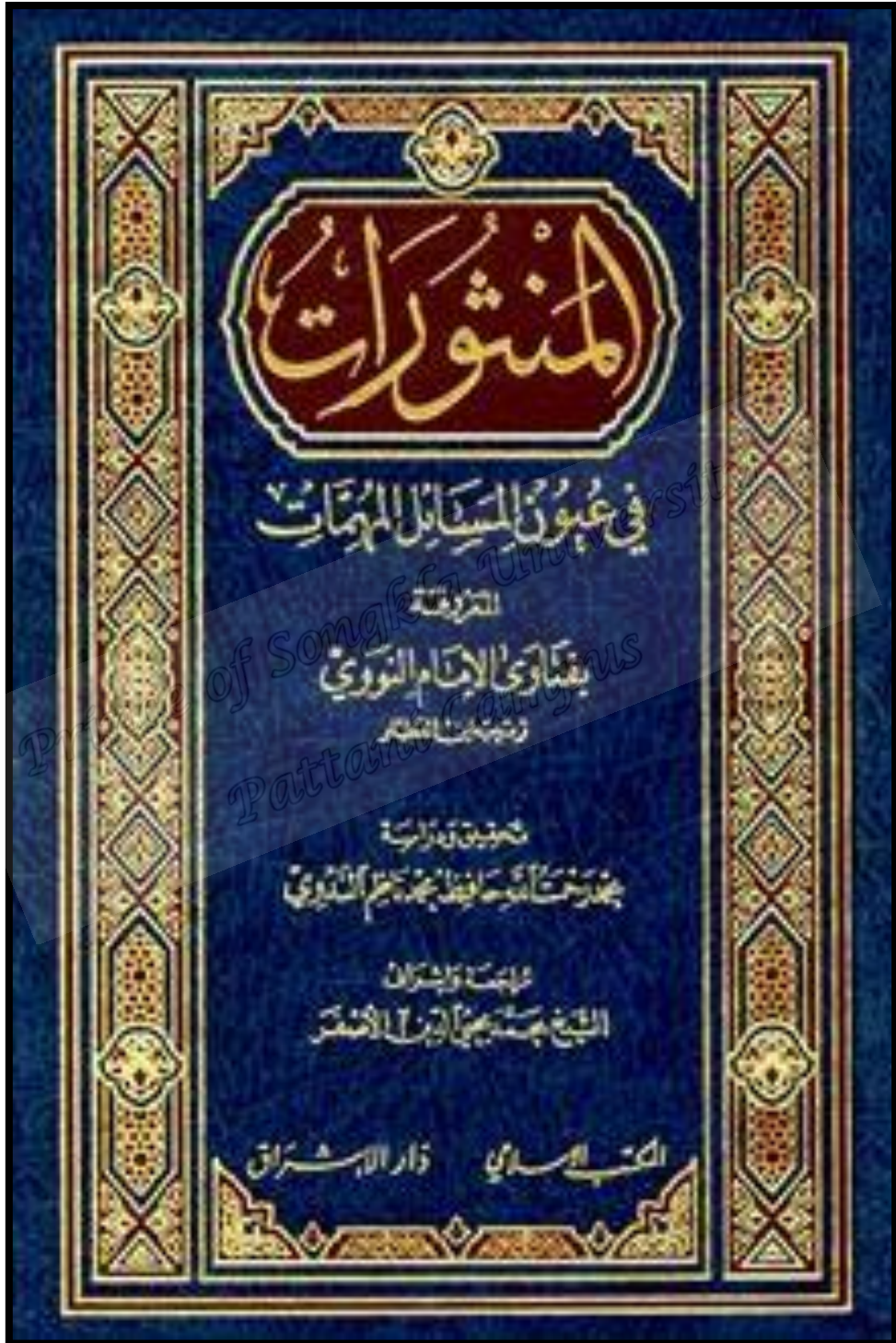
ที่มา : <http://norislaam.blogspot.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

3. เรากฎอฎ อัจญออลิเบิน ฟิ อัลฟิฮ (Rauḍat al-Ṭalibin Fi al-Fiḥ)

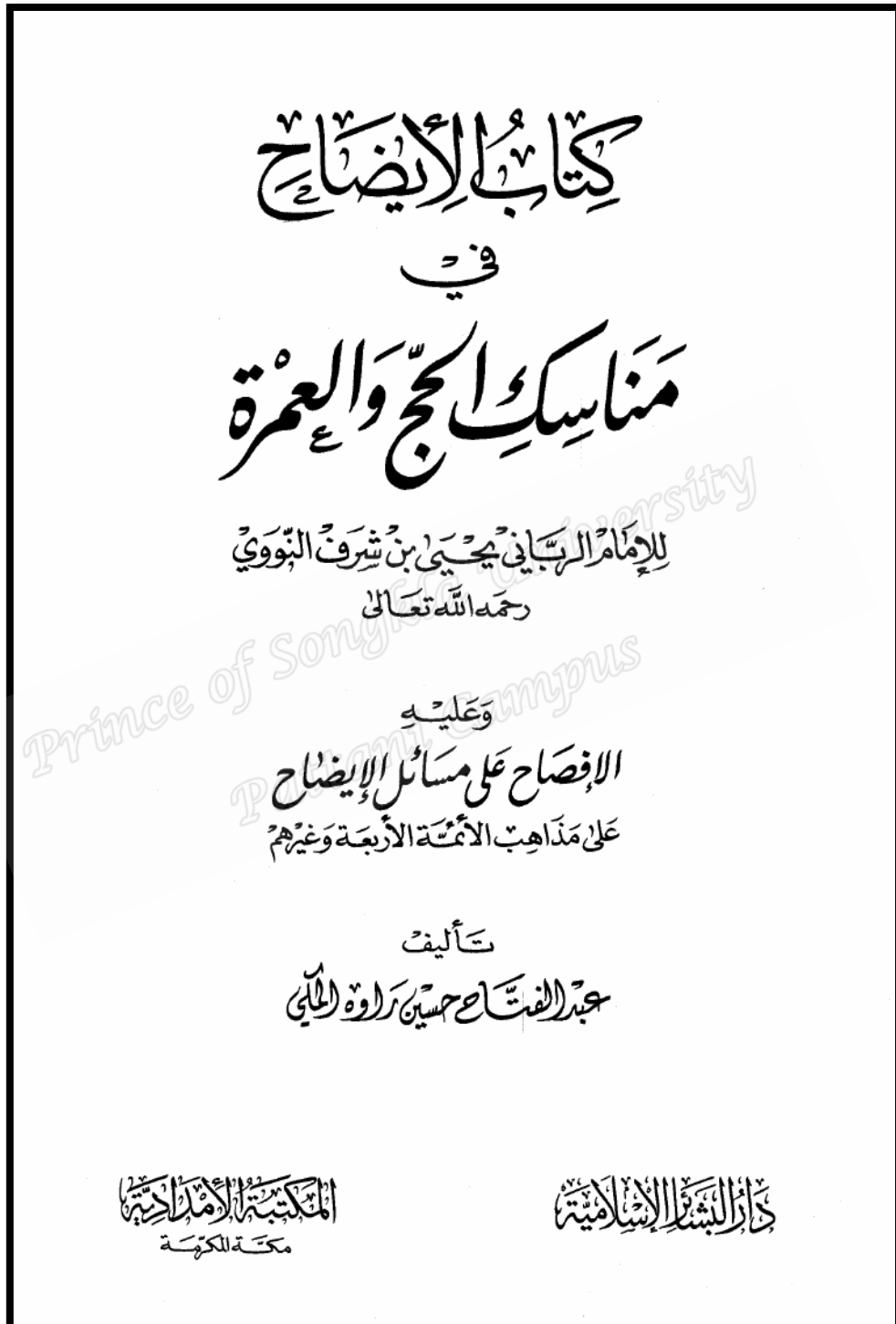
ที่มา : <http://www.ebooks4islam.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

4. อัลมันษูรอต ฟี อัลฟิกฮฺ (al-Manthūrāt Fi al-Fiqh)

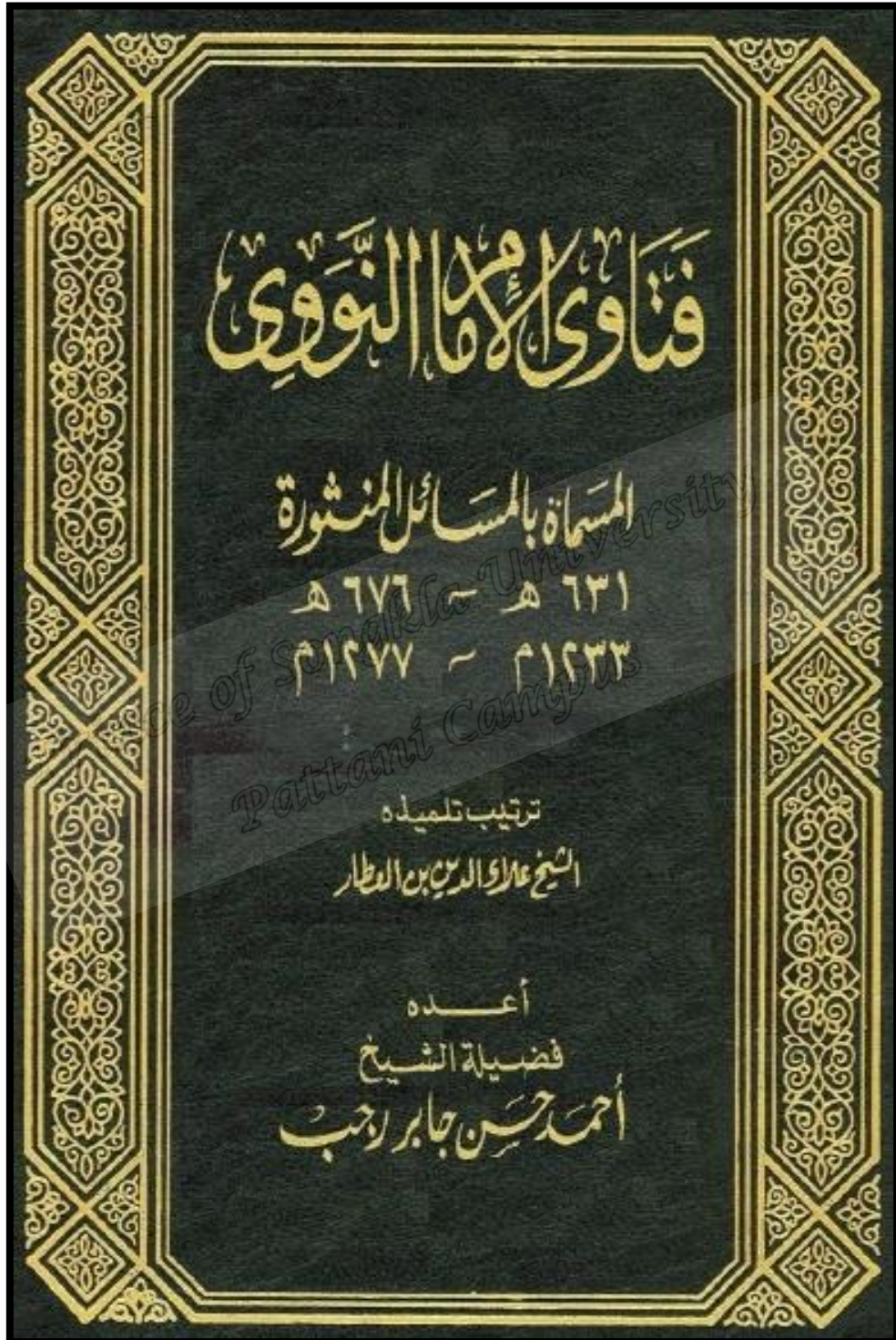

ที่มา : <https://www.abjjad.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

6. อัลอิดดาฏ ฟิ อัลมะนาสิค (al-'Iddaṭ fi al-Manāsik)

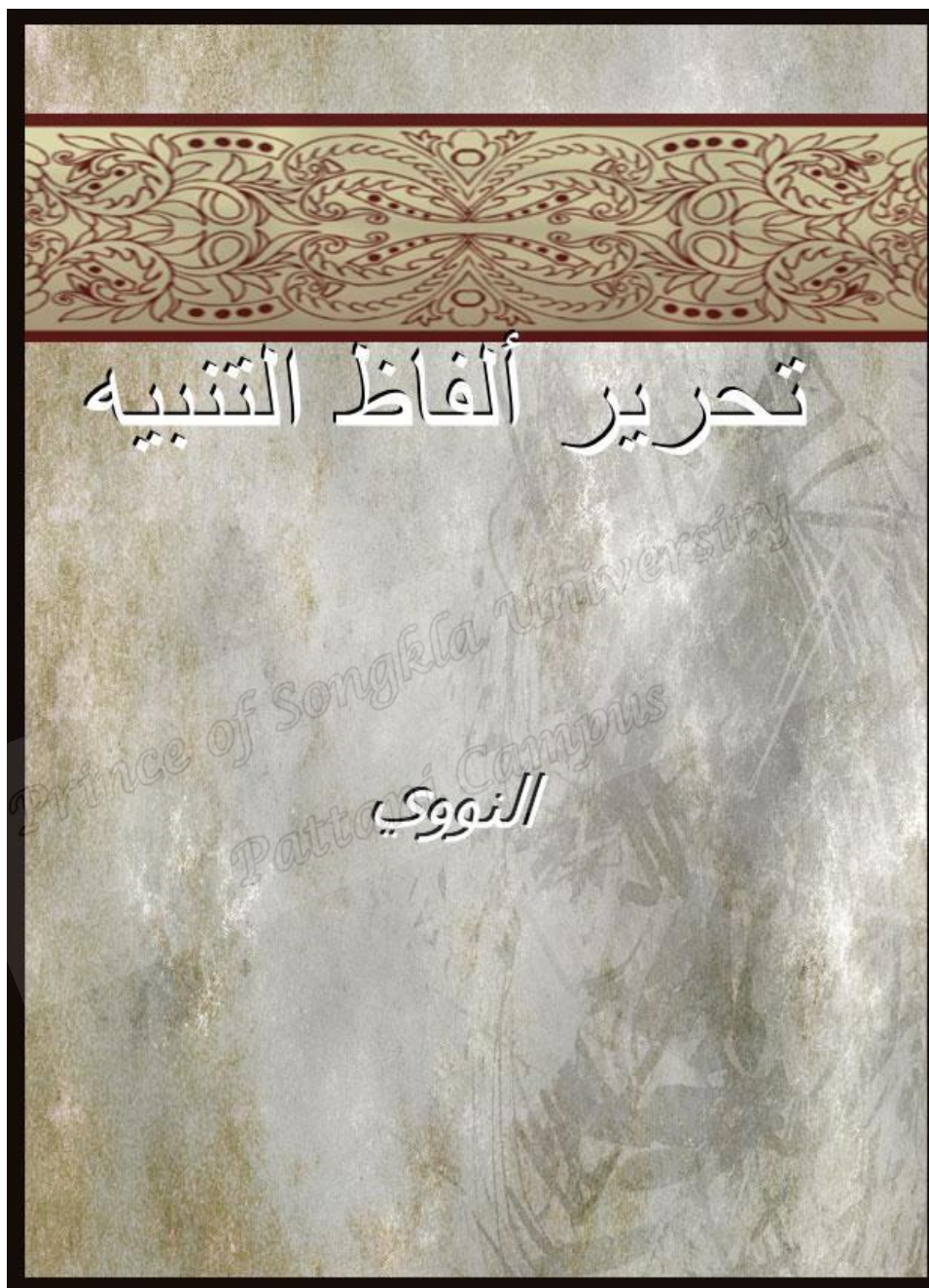

7. อัลฟะตาวา (al-Fatawa)

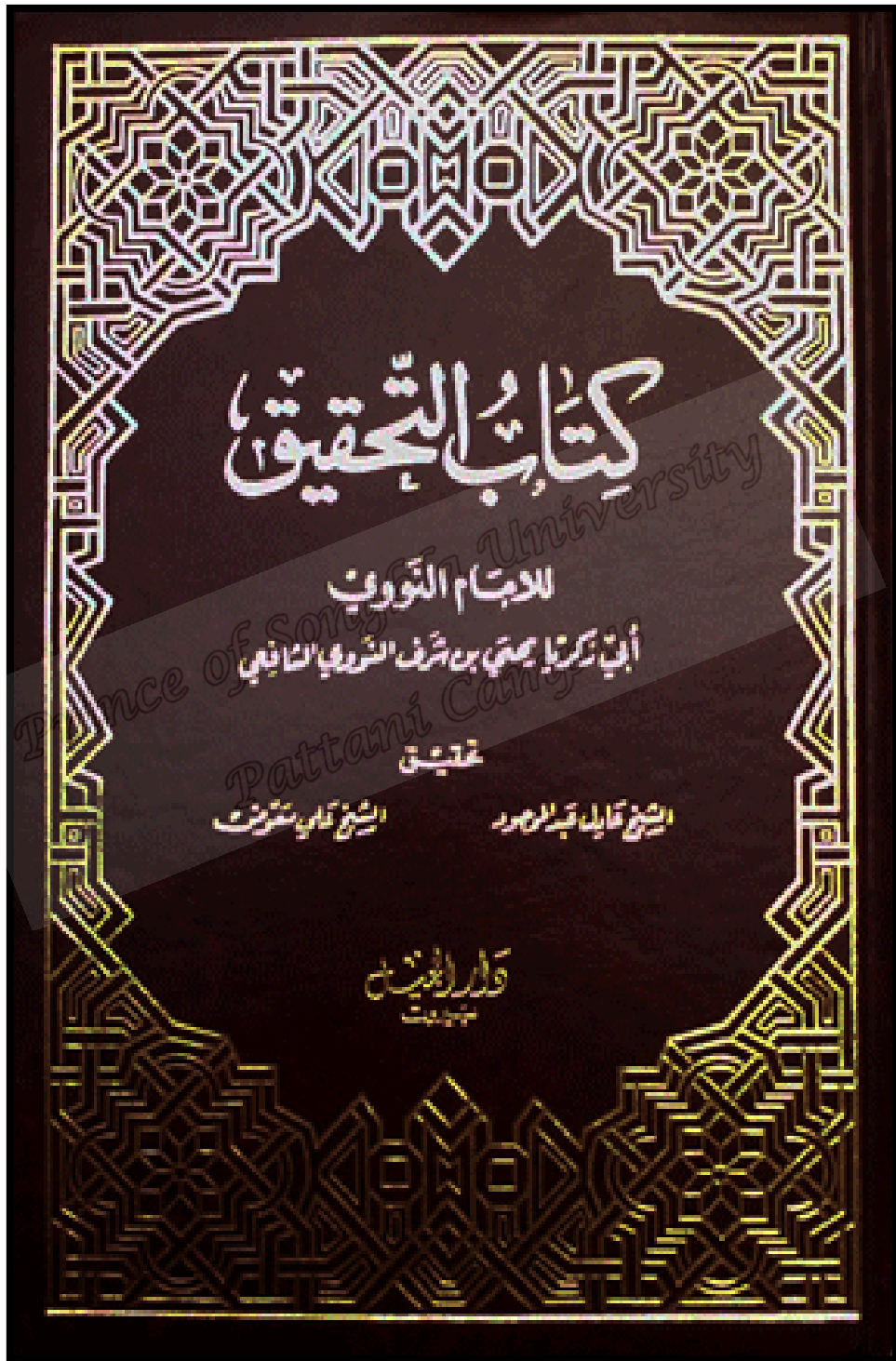
ที่มา : <http://maktabana.blogspot.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

8. ตะห์รียร อัลฟาซ อัลตันบียะฮ์ (Tahrir al-Fāz al-Tanbih)

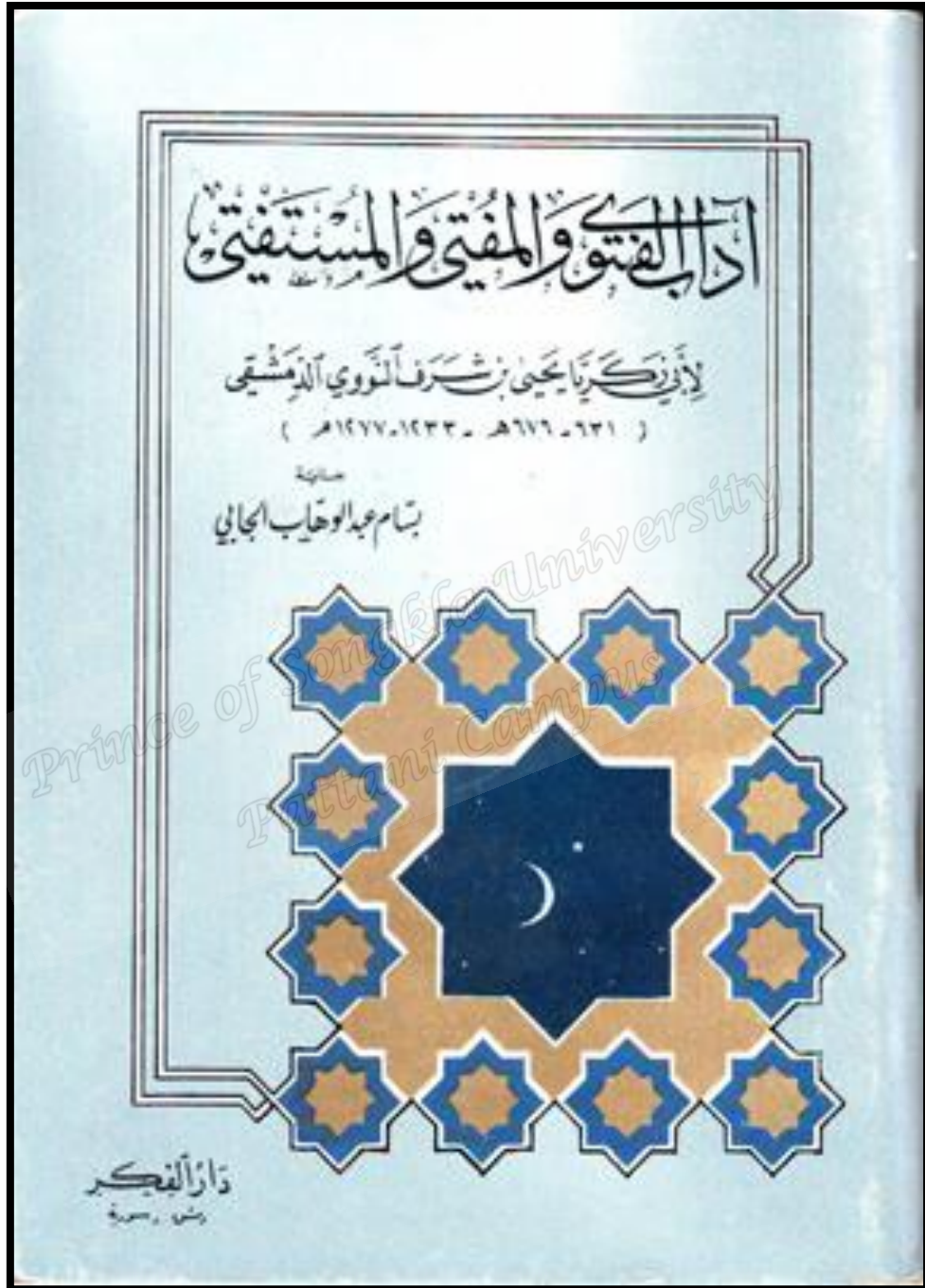
ที่มา : <https://www.abjad.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

9. อัลตะหกีฎ (al-Tahqiq)

ที่มา : <http://www.ahlalhddeeth.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

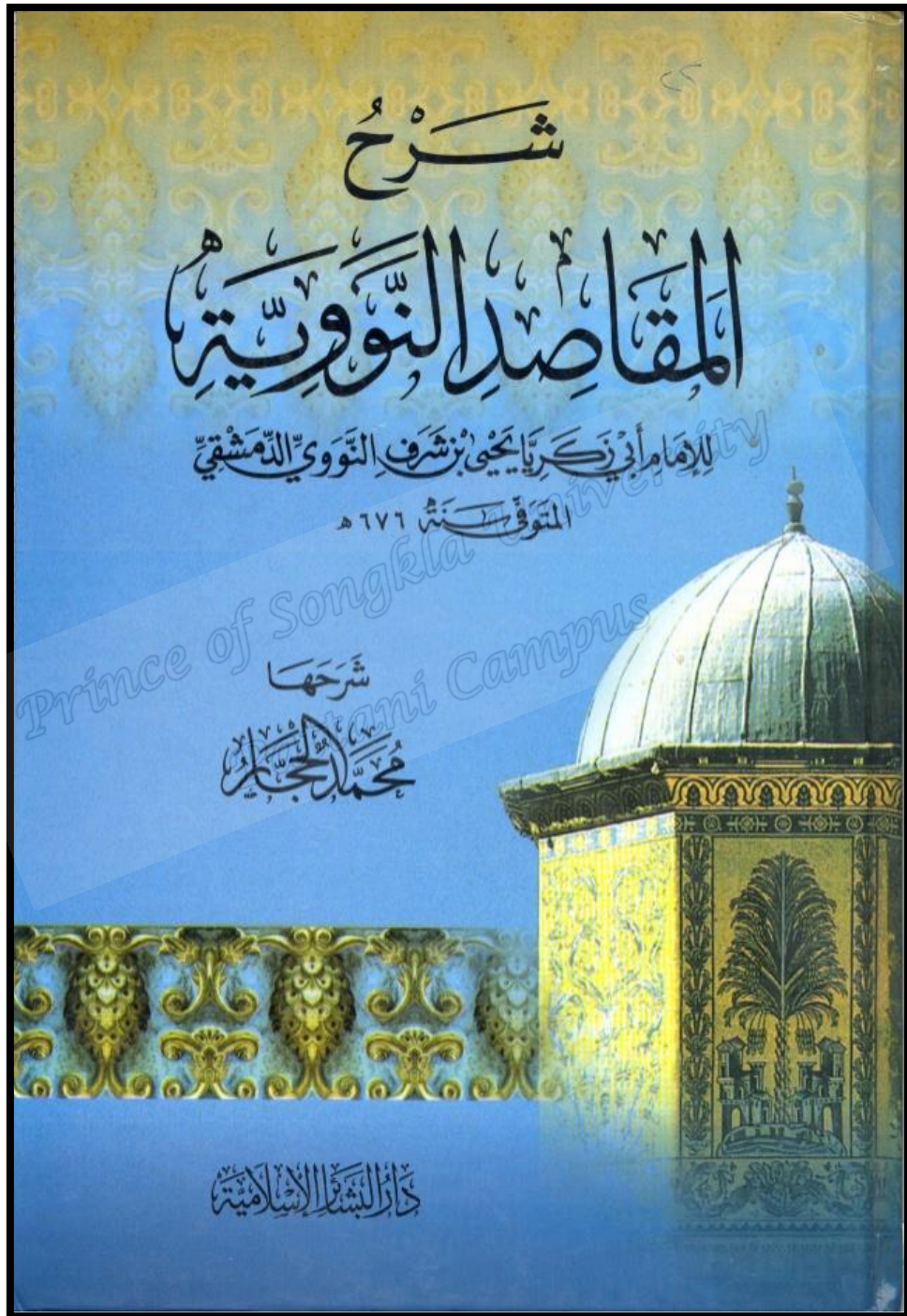
10. อาداب อัลมุฟตี วะ อัลมุสตัฟตี ('Adab al-Mufti Wa al-Mustafti)

ที่มา : <https://www.feqhbook.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

ค. ผลงานด้านเตาฮีด

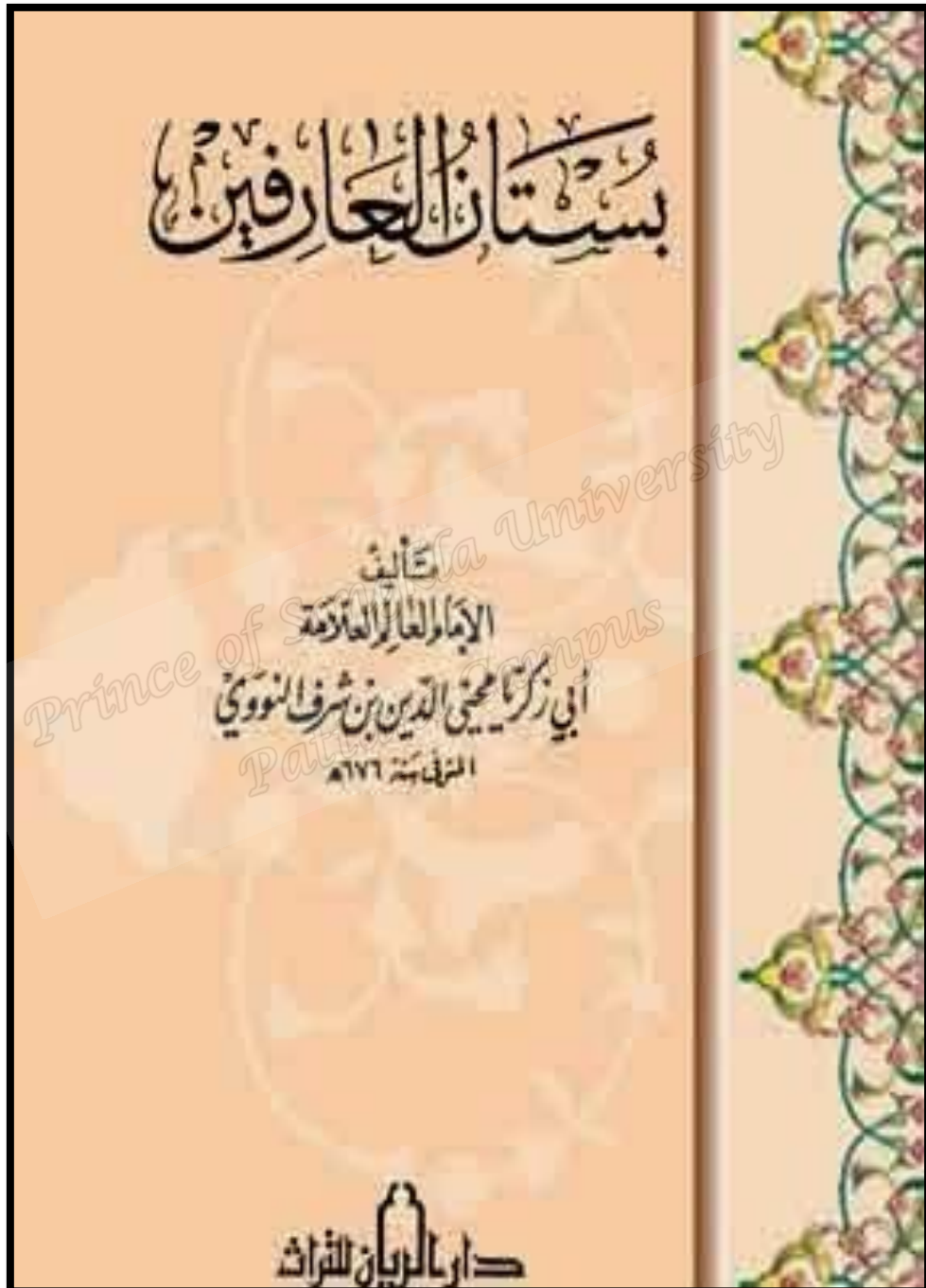
1. อัลมะกอสิด ฟิ อัล อะเกีดาต วา อัลเตาฮีด (al-Maqāsid Fī al-‘Aqīdat Wa al-Tawhīd)

ที่มา : <https://www.slideshare.net> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

ง. ผลงานด้านตะเศาวฟ

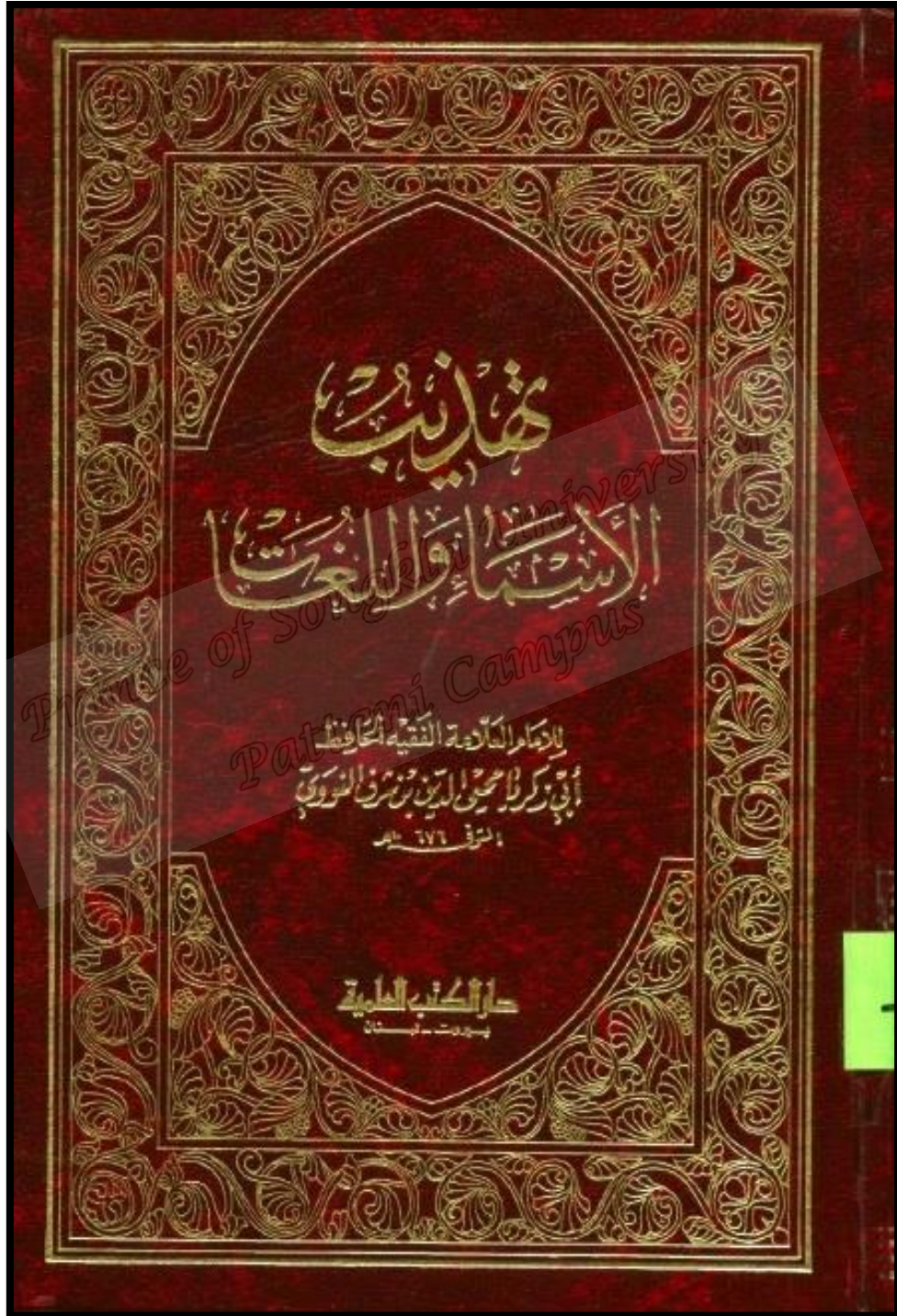
1. บุستان อัลอารีฟีน (Bustān al-‘Ārifin)

ที่มา : <https://www.alsufi.net> สืบค้นเมื่อ วันที่ 27 พฤศจิกายน

ฉ. ผลงานด้านภาษาศาสตร์

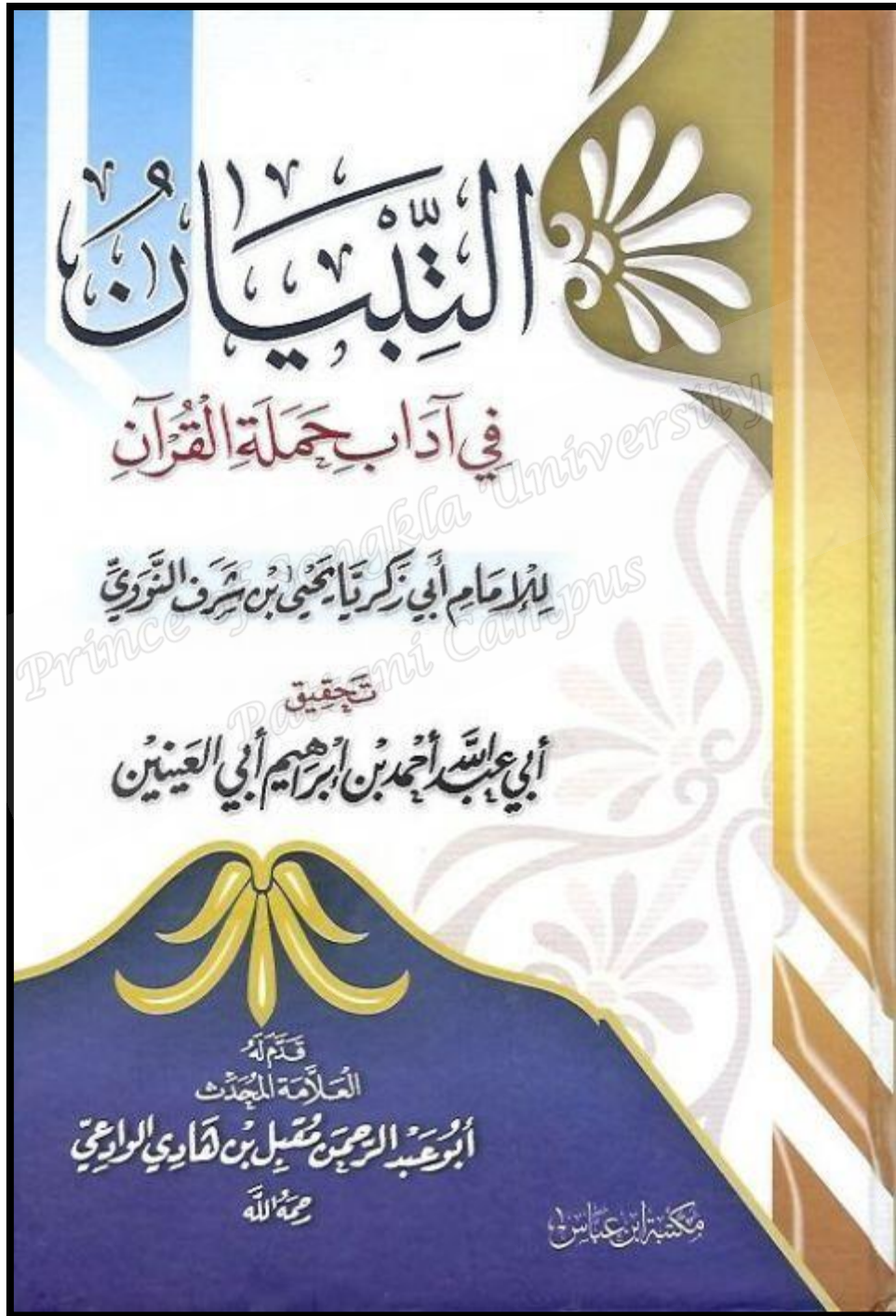
1. ตั้หซึบ อัลดัสมะ วะ อัลดุฆอต (Tahdhib al-'Asmā' Wa al-Luḡhāt)

ที่มา : <http://maktabana.blogspot.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2560

ช. ผลงานด้านอื่นๆ

1. อัลติบยาน ฟิ อะดาบ หัมลาต อัลกุรอาน (al- Tibyān Fi 'Adab Hamlat al-Qur'an)

ที่มา : <http://www.suble-alrashideen.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2560

ภาคผนวก ข
นิพนธ์ ต้นฉบับ (Manuscript)

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษา

มุฮัมมาตอาดลันด์ มะแซ¹ , อับดุลฮาดี สะบูดิง²

1. นักศึกษาปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
2. ดร.อับดุลฮาดี สะบูดิง อาจารย์ประจำแผนกวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาชีวประวัติของอิมามอันนะวะวีย์ 2) เพื่อศึกษาจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ด้านการใช้ชีวิต 3) เพื่อศึกษาจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ด้านการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยการนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive method) และแบบนิรนัย (Deductive method) และเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้องจากนั้นจึงนำมาเรียบเรียงเนื้อหาอธิบาย และใช้วิธีการสังเคราะห์ (Synthesis) ข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สำคัญและใหม่

จากการวิจัยพบว่าท่านอิมามอันนะวะวีย์เป็นปราชญ์มุสลิมที่มีความโดดเด่นด้านจริยธรรม ซึ่งมีอยู่ 2 ด้าน ด้านที่หนึ่ง คือ จริยธรรมด้านการใช้ชีวิต มีดังนี้ 1) อัซซุฮุด (ذُّهْدٌ) ซึ่งจะปรากฏให้เห็นจากการระมัดระวังของท่านในการรับประทานอาหาร การแต่งกาย การไม่รับตำแหน่งหน้าที่จากทางการ และการไม่รับค่าตอบแทน 2) อัลวُرُو (عُرْوٌ) ปรากฏให้เห็นได้จากการไม่รับประทานอาหารที่คลุมเครือของท่าน 3) อัลญุฮุด (جُهْدٌ) ปรากฏให้เห็นได้จากการแสดงจุดยืนต่อผู้มีอำนาจทางการเมือง การปฏิเสธให้การพิทวาทางศาสนา เพื่อดำรงไว้ซึ่งความถูกต้องของศาสนาบัญญัติ 4) อัลอิบาดะห์ (إِبَادَةٌ) ที่ปรากฏให้เห็นจากการละหมาดของท่าน การถือศีลอด และการบริจาคในหนทางของอัลลอฮ์ ส่วนด้านที่สอง คือจริยธรรมด้านการศึกษา มีดังนี้ 1) อัลอิคลาส (إِكْلَاصٌ) มีปรากฏให้เห็นได้จากการสอนหนังสือเผยแพร่ความรู้ให้กับสังคมมุสลิมและดำรงตำแหน่งชัยค้อลหะดีษซึ่งท่านไม่รับค่าตอบแทนแต่ท่านนำค่าตอบแทนบริจาคให้กับสถาบัน 2) อัลซอบร

(الصَّالِّ) มีปรากฏให้เห็นจากที่ท่านใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายอาศัยอยู่หอพักที่แคบไม่หรูหรา มีความพยายามมั่นเพียรและมีความมุ่งมั่นสูง 3) อัลอักลา (الْأَخْلَاقُ) มีปรากฏให้เห็นจากการที่ท่านเป็นคนมีจิตอาสาและความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ 4) อัลมุญาฮะดะห์ (الْمُجَاهِدَاتُ) มีปรากฏให้เห็นจากการที่ท่านมีความละเอียดและขยันในงานเขียนตำรา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Ethics of Imam An-Nawawiy in Daily life and Education

Muhammadadlan Masea¹ , Abdulhadee Sabuding²

1. Master of Arts Program in Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand.

2. Ph.D (Islamic Studies) University Sains Malaysia, Lecturer in Islamic Studies at College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand.

ABSTRACT

This research aims to: 1) study the biography of Imam An-Nawawiy (may God have mercy on him) 2) study his moralities in the field of life, and 3) study his moralities in the field of seeking knowledge. This research is based on a descriptive approach and an inductive approach, which is a method that links the issues related to the subject, and then organizes the information and explains and synthesis, in order to obtain the novelty and importance in the subject studied.

The research concluded that of Imam An-Nawawiy , may God have mercy on him, is characterized by knowledge and its emergence in good morals, where research is concentrated in only two areas: the field of life and the field of seeking knowledge. The moralities of of Imam An-Nawawiy in the field of life are four things: Firstly; the asceticism, which is evident in the care of his food and drink, and clothes, and not accept the official positions provided by the rulers, and not accept the equivalent of his work. Secondly; the deterrent, which is prominent in the disappearance and non-proximity of the suspicions of food and drink. Thirdly; the voltage which shown by his strict approval in front of Sultan or ruler. Fourthly; the worship, that emerges clear from him, may God have mercy on him, in the

abundance of nawafil prayers and fasting, as well as the obligatory ones, and to give money for the sake of Allāh. As for his field of moralities in seeking knowledge, he is characterized by devotion where we saw him through teaching, dissemination of science and installed in the Sheikh of al-Hadith without taking anything from the salary. Secondly; the patience, where we saw that from his simple life, diligence and perseverance persists. Thirdly: ethics, where we saw that through his humility and services to his teachers. Fourthly: work hard where we saw that in its accuracy and refinement in the writing of his books.

*Prince of Songkla University
Pattani Campus*

บทนำ

อิสลามให้ความสำคัญ และเน้นหนักในเรื่องจริยธรรม เนื่องจากความบกพร่องของจริยธรรมทำให้ต้องเผชิญกับปัญหาอบด้าน ทั้งในขอบเขตของปัจเจกบุคคล สังคม รัฐบาลและสถานการณ์ของโลก ปัจจุบันมีเรื่องราวและสิ่งที่น่าวิตกกังวลอย่างมากมาย ถ้าหากมีโอกาสท่องเที่ยวไปในโลกนี้จะสังเกตว่าประชาชาติและเผ่าพันธุ์ต่างๆ ที่มีความแตกต่างหลากหลายเชื้อชาติและภูมิภาคในทงุมุมโลกต่างก็ได้รับความเจ็บปวดจากวิกฤตการณ์อย่างเดียวกัน คือ วิกฤติทางด้านจริยธรรม

ความสำคัญของจริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน หากคนใดขาดจริยธรรมอาจมีผลด้านลบต่อตนเองและสังคม สังคมที่ขาดจริยธรรม ย่อมเป็นสังคมที่วุ่นวายไร้ความสุข ดังจะพบได้จากวิกฤติจริยธรรมในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ทั้งในวงการวิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร หรือนักการเมือง เป็นต้น เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นไม่มีจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ และบกพร่องในเรื่องจริยธรรม ฉะนั้นจริยธรรมมีส่วนสำคัญที่จะนำความสุขและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคม เพราะเมื่อคนในสังคมมีจริยธรรม จิตใจก็ย่อมสูงส่ง มีความบริสุทธิ์ใจ จะทำการใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย ไม่สร้างทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีค่า มีประโยชน์ต่อสังคม ฉะนั้นทุกคนควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อมๆ กัน (อับดุล เสาะมัด อัน-นัดวีย, 2543 : 15-16)

ด้วยวิกฤติดังกล่าวอิสลามจึงให้ความสำคัญในเรื่องจริยธรรมอย่างมากมุสลิมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคมมีจริยธรรมอิสลามที่ดิงาม จรรยาบรรณ (หรืออัคราก) ที่ดีถือเป็นเป้าหมายพื้นฐานแห่งศาสนอิสลาม ดังที่ท่านรอซูลุลลอฮ ﷺ กล่าวไว้ในหะดีษหนึ่งว่า

1 ((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ))

(أخرجه أحمد، 1978 : 8952)

ความว่า “แท้จริงแล้วข้าได้ถูกส่งมา เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมดิงามให้สมบูรณ์”

(บันทึกโดย Ahmad, 1978 : 8952)

¹ อัลอัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษศอฮิฮ, (al-Albaniy, 1995 : 1/75)

ปัจจุบันมีนักวิชาการมุสลิมมากมายที่มีความรู้ศาสนาแต่พฤติกรรมทางด้านจริยธรรมภายในตัวยังบกพร่อง มีนักวิชาการที่เชี่ยวชาญความรู้ศาสนาต่างๆ เช่น อัลหะดีษ ฟิกฮ อรรถาธิบายกุรอาน หรือ ตัฟซีร์ อื่นๆ เป็นต้น บุคคลเหล่านั้นมีจริยธรรมเหมือนกับอิมามนะวะวีหรือไหม อันที่จริงแล้วมีอาจเปรียบเทียบได้ถึงระดับความรู้ระหว่างอุละมาอปัจจุบันกับท่านอิมามนะวะวี แต่ในด้านการใช้ชีวิตท่านอิมามนะวะวีท่านใช้ชีวิตแบบสมถะ และพิถีพิถันในเรื่องของการอุปโภคบริโภคและจะละทิ้งสิ่งที่กลุ่มเครือ

อิมามนะวะวี ท่านเป็นนักปราชญ์ที่มีความเชี่ยวชาญในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอัลหะดีษ ตัฟซีร์ ฟิกฮ หลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับ เป็นต้น แต่ที่ผู้วิจัยได้เลือกท่านอิมามอันนะวะวีในประเด็นที่ว่าจริยธรรมของท่าน ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของจริยธรรม ซึ่งความเชื่อถือของบุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ตามในการปราศรัยหรือบรรยาย จะต้องมีความจริยธรรมที่เป็นรูปธรรมด้วยมิฉะนั้นความเชื่อถือจะไม่เป็นที่ยอมรับในสายตาผู้คน

ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาประวัติของอิมามนะวะวีในด้านจริยธรรม คือ ด้านการใช้ชีวิต และด้านการศึกษาเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับสังคมมุสลิมโดยเฉพาะสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องด้วยประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาจากสถาบันปอเนาะและคุ้นเคยกับการศึกษาหนังสือตำราที่แต่งโดยท่านอิมามนะวะวีและมีความเลื่อมใสแนวทางมัซฮับ ซาฟีฮีย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมุสลิมที่จะนำแบบอย่างด้านจริยธรรมของอิมามนะวะวีไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อให้มีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติของอิมามอันนะวะวี
2. เพื่อศึกษาจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีด้านการใช้ชีวิต
3. เพื่อศึกษาจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีด้านการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แหล่งข้อมูลของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของอิมามอันนะวะวีียเป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) โดยการรวบรวมข้อมูลของการวิจัย 2 แหล่งดังนี้

1.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ดังต่อไปนี้

- ก. คัมภีร์อัล-กุรอานที่ใช้ในการอ้างอิงที่เกี่ยวกับจริยธรรม
- ข. อัล-ฮาดิษที่เกี่ยวกับจริยธรรม
- ค. หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของอิมามนะวะวีีย

เช่น หนังสือ “อัลบิตายะฮ์ วันนิฮายะฮ์” (البداية والنهاية) แต่งโดย อิมามุดดีน อะบู อัลฟีตาว์ อิสมาอีล หรือ เป็นที่รู้จักกัน อิบน์ กะซีร์ (ابن كثير) หนังสือ “ลียะรุ อัลอะอลามิ อันนุบะลาอ์” (سير الأعلام النبلاء) แต่งโดย ซำสูดดีน มุฮัมมัด บิน อะหมัด บิน อุซมาน หรือ เป็นที่รู้จักกัน คือ อิมาม อัชชะฮะบีย (إمام الذهبي)

1.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ ที่เกี่ยวข้องกับ

ประวัติ และจริยธรรมของอิมามนะวะวีีย

- ก. หนังสือ “อัลมััจญ์มูอ ชะเราะหฺ มุฮ์ซัซ ลิน นะวะวีีย” (المجموع شرح المهذب للنووي) แต่งโดย อิมามอันนะวะวีีย (Imam Nawawīy)
- ข. หนังสือ “อัลมินฮะลฺ อัลอัษบี อัลรอวีีย ฟิ ตัรฎูมะติ กุฎิบ อัลเอาลียาอ์ อันนะวะวีีย” (المنهل العذب الروي في الترجمة قطب الأولياء النووي) แต่งโดย ฮาฟิซ อัลสะคอวีีย (حافظ السخاوي)
- ค. หนังสือ “ตุห์ฟาตุฎฎอสิบีน ฟิ ตัรฎูมะหฺ อัลอีมาม นะวะวีีย” (تحفة الطالبين في ترجمة الإمام النووي) แต่งโดย อิบน์ อัลอัฏฏออร์ (ابن العطار)
- ง. หนังสือเรื่อง “ตัรฎูมะฮฺ อัล อีมาม อันนะวะวีีย” (ترجمة الإمام) แต่งโดย ศอฟีร บิน หะซัน อัล จิบะอาน (ظافر بن حسن آل جبعان) (النووي)
- ฉ. หนังสือ “ตักริร มุญัมมะอิ อัลบุหุซ อัลอิสลามียะฮ์” (تقرير مختار إبراهيم الهايج) แต่งโดย มุคตาร อิบรอฮิม อัลฮัจญ์ (مجمع البحوث الإسلامية)

จ. หนังสือ “อัล มินจาฮัจญ์ อัซซาวีญ์ ฟิ ตัรฎุมะห์ อันนะวะวีญ์”
(المنهاج السوي في ترجمة الإمام النووي) แต่งโดย อิมาม อัซซุซุฎตี (إمام السيوطي)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 วิเคราะห์อัลกุรอานและหะดีษ

การวิเคราะห์อัลกุรอานจะใช้หลักการวิเคราะห์ วัจญ์หุดีลาละฮฺ (وجه و دلالة) หมายถึง คำบ่งชี้ของอายะฮฺ คือ คำที่แสดงถึงหลักฐานจากอายะฮฺที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะจริยธรรมโดยตรง ส่วนหลักการวิเคราะห์หะดีษจะใช้หลักการมุสฎาะละหะหะดีษ¹ (مصطلح الحديث) ยกเว้นหะดีษเศาะหิหฺอัลบุคอรีและมุสลิม

2.2. การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

จากเอกสารและหนังสือของแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และทุติยภูมิ (Secondary Sources) ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative) ข้อมูลที่ได้มานำมาวิเคราะห์ (Content Analysis) เพื่อให้ข้อมูลเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้องเมื่อได้มาซึ่งข้อมูลจากการวิเคราะห์นำมาเรียบเรียงเนื้อหาอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive) และอีกวิธีหนึ่งโดยใช้การสังเคราะห์ (Synthesis) ข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่สำคัญและใหม่พอสังเขป

3. หลักการวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis Method)

หลักทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลมีสองหลักการ คือ แบบอุปนัย (Inductive method) และ แบบนิรนัย (Deductive method) ดังนี้

ก. แบบอุปนัย (Inductive method) คือ การศึกษาที่เป็นการรวบรวมประเด็นย่อยๆ ไปหาประเด็นใหญ่² คือ ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของอิมามนะวะวีญ์ด้านการใช้

¹ คือ วิชานี้ว่าด้วยหลักฐานและแบบแผนต่างๆ ที่จะทำให้ทราบถึงสถานะต่างๆ ของสายรายงานและตัวบท ของหะดีษในส่วนที่จะต้องยอมรับหรือปฏิเสธ (al-Tahhan, 1987 : 15)

² Sidik Mohd. Nohd, Reka bentok Penyelidikan Falsafah Teori dan Prektis, UPM, Malaysia, 1992 : 5-6.

ชีวิตและด้านการศึกษาซึ่งได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นจริยธรรมของอิมามนะวะวี๋จากแหล่งปฐมภูมิ (Primary) และทุติยภูมิ (Secondary) เพื่อได้มาซึ่งข้อสรุปประเด็นใหญ่

ข. แบบนิรนัย (Deductive method) คือ การศึกษาเพื่อใช้ในการอธิบายหัวข้อหลักสู่การแสวงหาคำตอบในประเด็นย่อยๆ โดยการรวบรวมเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary) และทุติยภูมิ (Secondary) เช่น ศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติของอิมามนะวะวี๋ เช่น ต้นตระกูล สถานกำเนิด ประวัติการศึกษา เป็นต้น คุณลักษณะจริยธรรมของอิมามนะวะวี๋ เช่น อัซซุฮุด อัลวัรตอ อัสศอบรฺ อับอับดฺ เป็นต้น จากหัวข้อหลักสู่การอธิบายประเด็นย่อย

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาจริยธรรมของท่านอิมามอันนะวะวี๋ด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษา ดังนี้

1. จริยธรรมของอิมามอันนะวะวี๋ด้านการใช้ชีวิต มีดังนี้

1,1 จริยธรรมของอิมามอันนะวะวี๋ ด้านอัซซุฮุด (مُحْرَفٌ)

1. การรับประทานอาหาร คือ ท่านอิมามอันนะวะวี๋รับประทานอาหารเช้ามื้อเดียวหลังเที่ยงคืนใกล้เวลาซุบฮึเพราะในเวลากลางวันท่านอิมามอันนะวะวี๋จะถือศีลอด

2. การแต่งกาย คือ ท่านอิมามอันนะวะวี๋สวมเสื้อผ้าหยาบ และใช้ผ้าสัรบัน (ผ้าผันหมวก) เป็นผ้าชนิดที่ทำมาจากหนังสัตว์โดยท่านอิมามอันนะวะวี๋สวมใส่เสื้อผ้าที่ผู้คนไม่นิยมสวมใส่และมีราคาถูก

3. การดำรงตำแหน่งหน้าที่ คือ ท่านวางตัวเสมือนบุคคลธรรมดาไม่แสดงถึงยศถาบรรดาศักดิ์ที่ท่าน คือ ปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่

4. การไม่รับค่าตอบแทน คือ ท่านไม่รับค่าตอบแทนจากการสอนหนังสือและค่าดำรงตำแหน่งซัยคุอัลหะดีษ

1.2 จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีรีย์ ด้านอัลวารอ (الْوَرَعُ)

1. การไม่รับประทานอาหารที่คลุมเครือ คือ ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์ไม่รับประทานผลไม้ที่ปลูกในเมืองตามัสกัสเพราะในนครตามัสกัสมีสถานที่อุทิศเป็นจำนวนมาก ซึ่งบางที่ไม่ชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์ ท่านรับประทานวัตถุที่บิดาของท่านนำมาให้จากหมู่บ้านนะวาเท่านั้น

1.3 จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีรีย์ ด้านอัลญุฮุด (الْجُهْدُ)

จุดยืนของอิมามอันนะวะวีรีย์ต่อการเผชิญหน้ากับผู้ปกครอง ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์เป็นบุคคลที่กล้าหาญ (عُجْبَانُ) มากในเรื่องการแสดงจุดยืนในหลักการศาสนา ท่านจะไม่นิ่งดูตายเมื่อประชาชาติศาสนาต้องเผชิญกับความอธรรมของกษัตริย์ คือ

1.3.1 ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์เขียนหนังสือไปยังกษัตริย์ซอฮิร ไบบาร์และเข้าไปพบด้วยตนเอง เพื่อต้องการตักเตือนในการปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเป็นธรรมปัญหาเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ของประชาชนและเรียกเก็บภาษี

1.3.2 ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์ปฏิเสธให้การฟัตวาเรื่อง การเก็บเรียไรทรัพย์สินจากประชาชนเพื่อเป็นเสบียงในการทำสงครามกับพวกมองโกล ท่านให้เหตุผลว่า “กษัตริย์มีใครรับใช้มากมายเป็นพันคนแต่ละคนมีเรื่องระดับทองคำถ้าหากกษัตริย์เรียไรทรัพย์สินจากคนรับใช้ทั้งหมด ถ้ายังไม่พอต่อจำนวนที่ต้องการ ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์จะฟัตวาสามารถเรียไรทรัพย์สินจากประชาชนได้

ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์เป็นบุคคลที่กล้าเผชิญหน้ากับบรรดากษัตริย์ด้วยความกล้าหาญ โดยที่ท่านจะตอบโต้และกล่าวต่อหน้ากษัตริย์โดยยึดแนวทางที่เป็นข้อบัญญัติในทางศาสนาและหากท่านไม่สามารถจะเผชิญด้วยตนเองท่านจะเขียนหนังสือส่งไปถึงกษัตริย์โดยมีข้อความที่เป็นการชี้แนะให้ปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและใช้ถ้อยคำสละสลวย

1.4 จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีรีย์ ด้านอัลอิบาดะห์ (الْعِبَادَةُ)

1.4.1 การละหมาด คือ ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์จะทำการละหมาดช่วงเวลา กลางคืน เพื่อรำลึกถึงอัลลอฮ์และท่านจะอ่านตำราหนังสือและบททวนตำราต่างๆ กลังจากทำการละหมาด

1.4.2 การถือศีลอด คือ ท่านอิมามอันนะวะวีรีย์จะรับประทานอาหารแค่มีมือเดียวหลังอิซาประมาณเที่ยงคืนและดื่มน้ำแค่ครั้งเดียวเช่นกันเป็นการทานซาโหร และกลางวันท่านจะถือศีลอดตลอดทั้งปีเว้นแต่วันที่ศาสนาห้าม

1.4.3 การบริจาค คือ ตลอดระยะเวลาที่ท่านอิมามอันนะวะวีย์ดำรงตำแหน่งซัยคุหะดีษพร้อมทำหน้าที่สอนหนังสือท่านไม่เคยรับค่าตอบแทนท่านนำเงินทั้งหมดที่ได้มานำไปบริจาคซื้อหนังสือตำราต่างๆ เพื่อนำไปตั้งไว้ในหอสมุดของสถาบันอัครอพิยะห์คณะดารุลหะดีษ

2. จริยธรรมของอิมามอันนะวะวีย์ด้านการศึกษา มีดังนี้

2.1 อัศศอบรฺ (อดทน) ในการศึกษาหาความรู้

2.1.1 ท่านอิมามอันนะวะวีย์เรียนหนังสือแต่ละวันสิบสองวิชากับบรรดาคณาจารย์สิบสองท่านซึ่งบ่งบอกถึงความพยายามและความขยันหมั่นเพียรกับการศึกษา

2.1.2 ท่านอิมามอันนะวะวีย์ใช้เวลาทั้งหมดทั้งกลางวันและกลางคืนอยู่กับการศึกษาท่องจำตำราหนังสือท่านปฏิบัติอย่างนี้เป็นระยะเวลา 6 ปีเต็ม

2.2 มุญอะตะหฺในการศึกษาหาความรู้

2.2.1 มีความพยายามและขยันหมั่นเพียร

ท่านอิมามอันนะวะวีย์เริ่มท่องจำคัมภีร์กุรอานตั้งแต่อายุสิบขวบและจำอัลกุรอานทั้งเล่มเมื่ออายุสิบหกปี ท่านท่องจำหนังสือ “ฟิกฮฺ” ของอิมามสีรอซี ชื่อหนังสือ “อัลตันบิฮฺ ฟิ ฟุรูก อัลชาฟิอี” (al Tanbih fi furū‘a al Shafi‘eī) ใช้เวลาเพียง 4 เดือนครึ่ง และท่านท่องจำหนังสือของหนังสือฟิกฮฺ ชื่อหนังสือ “มุฮัซซับ” (Muhazzab) ในส่วนของเรื่องเกี่ยวกับ อิบะดาต (ศาสนกิจ) ผู้แต่งคนเดียวกันใช้ระยะเวลาในการท่องจำแปดเดือน ช่วงนั้นท่านมีอายุเพียง 19 ปี

ท่านอิมามอันนะวะวีย์จะอ่านหนังสือและท่องจำตำราในห้องพักเล็กๆ ที่เต็มไปด้วยหนังสือท่านอิมามอันนะวะวีย์ไม่ได้ล้มตัวนอนสองปีเต็มบางทีศนะนักราชญ์บอกว่าหกปีเต็ม

ท่านอิมามอันนะวะวีย์เรียนหนังสือแต่ละวันสิบสองวิชากับบรรดาคณาจารย์สิบสองท่านซึ่งบ่งบอกถึงความพยายามและความขยันหมั่นเพียรกับการศึกษา

ท่านอิมามอันนะวะวีย์ได้ศึกษาหาความรู้ ณ สถาบันต่างๆ รวมทั้งหมด 300 สถาบันซึ่งสถาบันดังกล่าวอยู่ไม่ห่างจากตัวเมืองดะมัซกัส

2.2.2 เตรียมความพร้อมก่อนที่จะไปเรียนกับโต๊ะครู

ท่านอิมามอันนะวะวีย์จะทบทวนหนังสือตำราต่างๆ ก่อนที่ท่านจะไปเรียนหนังสือกับโต๊ะครูของท่าน ซึ่งการทบทวนหนังสือก่อนจะไปเรียนเป็นการเตรียมความพร้อมเพราะเนื้อหาสาระในตำราจำเป็นต้องความเข้าใจเนื้อหา ก่อน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ท่านอิมามอันนะวะวีย์ปฏิบัติเป็นประจำ เนื่องจากท่านอิมามอันนะวะวีย์เรียนหนังสือแต่ละวัน สิบสองวิชาแต่ละวิชาต้องอาศัยการอ่านล่วงหน้าเพื่อเป็นการสำรวจเนื้อหาเพื่อทำความเข้าใจก่อน

2.2.3 เก็บรายละเอียดและบันทึกศัพท์ที่ยากแล้วกลับไปทบทวน

ท่านอิมามอันนะวะวีย์เป็นบุคคลที่ละเอียดมากกับการเก็บข้อมูลวิชาการ หลังจากเรียนหนังสือ ท่านจะเขียนคำศัพท์ที่ยากและจะเขียนคำอธิบายเพื่อเก็บไปทบทวน ท่านจะปฏิบัติอย่างนี้เป็นตลอดทำให้เพื่อนๆ ที่เรียนพร้อมกับท่านเกิดความแปลกใจว่า ทำไมท่านอิมามอันนะวะวีย์สามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างกระจ่างเพราะท่านอิมามอันนะวะวีย์จะทำการอธิบายเพิ่มเติมเมื่อมีเพื่อนๆ ไม่เข้าใจเนื้อหาที่เรียน

2.2.4 ท่านอิมามอันนะวะวีย์แต่งตำราวิชาการ

ท่านอิมามอันนะวะวีย์เริ่มแต่งหนังสือเมื่ออายุ 29 ปี ในปี ฮ.ศ. 660 ท่านเขียนตำราวิชาการ ซึ่งมีเนื้อหาที่โน้มน้าวจิตใจผู้ศึกษา ท่านได้อุทิศทั้งร่างกายและแรงใจทุ่มเทสุดความสามารถในการแต่งหนังสือตำราจำนวนหนังสือที่ท่านได้เขียนโดยประมาณ 160 เล่ม คุณสมบัติสามอย่างที่ช่วยให้ตำรางานเขียนของท่านอิมามอันนะวะวีย์มีจำนวนมากและโน้มน้าวจิตใจผู้ศึกษา คือ

1. การทำอิบาดะห์ เช่น ละหมาด ถือศีลอด อ่านอัลกุรอาน และ ซิกิร (รำลึกถึงอัลลอฮ์ ﷻ)

2. การขัดเกลาประโยคหลายๆ ครั้ง ทำให้มีความหมายรัดกุมครอบคลุมถึงเนื้อหา

3. การมีเวลาว่าง คือ ท่านอิมามอันนะวะวีย์เป็นโสดไม่ได้แต่งงานกับใคร จึงมีเวลามากพอที่จะแสวงหาความรู้และทุ่มเทกับการศึกษาเขียนตำรา นอกจากจริยธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้น ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีจริยธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้

1. มีความอึดสาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในการศึกษาหาความรู้

ท่านอิมามอันนะวะวีย์เป็นอุละมาอ์หรือปราชญ์ที่อุทิศความรู้ให้กับสังคมและประชาชาติมุสลิม ท่านไม่ได้หวังค่าตอบแทนและผลประโยชน์ หลังจากที่ท่านได้รับอนุญาตให้โต๊ะครูของท่านให้ปฏิบัติการสอนแทนช่วงวัย 24 ปี ท่านสามารถสอนหนังสือให้กับผู้คนที่ได้อย่างซ้ำช่องและ

สามารถอธิบายปัญหาต่างๆ ได้อย่างเข้าใจ และท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นชัยคุหะดีษเมื่ออายุ 34 ปี ท่านอิมามอัศสุบกีได้กล่าวว่าการที่จะได้รับการยกย่องเสมือนท่านอิมามอันนะวะวีต้องมีความสมบัติที่สำคัญ สาม ประการ” คือ หนึ่ง ต้องสละเวลาให้ว่างจากการทำงานทางโลก สอง แต่งตำราหนังสือ โดยต้องอาศัยตัวช่วยในการแต่งตำราซึ่งประกอบด้วยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ การทบทวนวิชาความรู้ การเข้าหาอุละมาอ์ทุกแขนงสาขาวิชาซึ่งสิ่งดังกล่าวถ้าปราศจากการสละเวลาในการทุ่มเทด้าน การศึกษาเป็นไปได้อย่างที่จะได้ฉายาว่าเป็นปราชญ์ที่ซ้ำซ้อน สาม มีจิตใจที่บริสุทธิ์มองโลกในแง่ดี มีคุณลักษณะซาดิ (สมณะ) วัลอ (ลึกเสียงจากสิ่งคลุมเครือ) ปฏิบัติศาสนกิจอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดริศมี หรือนูรจากอัลลอฮ์ และสำหรับผู้ที่สามารถรวบรวมสามประการดังกล่าวนี้ อัลลอฮ์จะประทานความ ง่ายดายให้กับเขา

2. มีจิตอาสาต่อครูบาอาจารย์

ท่านอิมามอันนะวะวีมีความเคารพต่อครูบาอาจารย์ ทุกครั้งที่จะไปเรียนกับชัยคุอิส หาก อัลมัฆริบี ท่านจะตักน้ำใส่โอ่งให้เต็มไว้สำหรับโต๊ะครูทำความสะอาดชำระล้างสิ่งสกปรกและใช้ สำหรับอาบน้ำละหมาด

3. ถ่อมตน คือ ท่านอิมามอันนะวะวีเป็นบุคคลที่มีความถ่อมตนสูงการวางตัวของ ท่านอยู่ในสังคมเสมือนสามัญชนทั่วไป ท่านไม่แสดงตัวต่อประชาชนว่าท่านคือปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ในยุคนั้น

4. มีความตักวาสูง คือ ท่านอิมามอันนะวะวีเป็นบุคคลที่ระมัดระวังจากสิ่ง คลุมเครือและเป็นบุคคลที่ปฏิบัติอามัลอิบาดะห์ต่ออัลลอฮ์สังเกตจากการที่ท่านละหมาดซุนัตทุกคืน และถือศีลอดทุกวันเว้นแต่วันที่ศาสนาห้าม
อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาจริยธรรมของท่านอิมามอันนะวะวีด้านการใช้ชีวิตและด้านการศึกษาสามารถหาข้อสรุปว่าจริยธรรมของท่านอิมามอันนะวะวีที่โดดเด่น คือ

1. จริยธรรมด้านการใช้ชีวิต

1.1 ท่านอิมามอันนะวะวีรับประทานอาหารวันละหนึ่งมื้อและดื่มน้ำวันละหนึ่งครั้ง

การรับประทานอาหารน้อยนิดของท่านอิมามอันนะวะวีสอดคล้องกับหลักฐานหะดีษของนบี ﷺ ท่านได้กล่าวว่า

((مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وَعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ، بِحَسَبِ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتُ
يُقْمَنَ صَلْبَهُ فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَتُلْتُ لِطَعَامِهِ وَتُلْتُ لِشَرَابِهِ
وَتُلْتُ لِنَفْسِهِ))¹

(أخرجه الترمذي، 1975 : 2380)

ความว่า : “ไม่มีภาชนะใดที่มนุษย์จะเติมเต็มสิ่งไม่ดีลงไป
ได้มากกว่าท้องของเขาเป็นการเพียงพอสำหรับลูกหลาน
อาดัมแล้วที่เขาจะบริโภคอาหารแต่น้อยให้พอพุงร่างกายได้
แต่ถ้าหากว่าจำเป็นต้องบริโภคมากกว่านั้นก็ให้ แบ่งหนึ่งส่วน
สามสำหรับอาหาร หนึ่งส่วนสามสำหรับเครื่องดื่ม และอีก
หนึ่งส่วนสาม สำหรับลมหายใจ”

(บันทึกโดย al-Tirmithi, 1975 : 2380)

อีกหลักฐานหนึ่งท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงพฤติกรรมระหว่างผู้ศรัทธาและผู้ปฏิเสธศรัทธา
เกี่ยวกับการบริโภคอาหาร ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า :

((الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعِيٍّ وَوَاحِدٍ وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةٍ
أَمْعَاءٍ))

(أخرجه البخاري، 5393 : 2060، ومسلم : 2060)

¹ อัล อัลบานีย์ ระบุว่า เป็นหะดีษคอฮ็ีซ, (al-Albaniy, 1995 : 2265)

ความว่า “ผู้ศรัทธาบริโภคอาหารหนึ่งกระเพาะ ส่วนผู้ปฏิเสธศรัทธานั้นบริโภคอาหารเจ็ดกระเพาะ”

(บันทึกโดย al-Bukhari : 5393, Muslim : 2060)

ผู้ศรัทธาจะบริโภคตามแนวทางที่ศาสนบัญญัติ เขาจึงบริโภคปริมาณเพียงหนึ่งกระเพาะ ส่วนผู้ปฏิเสธศรัทธาบริโภคมากกว่าในปริมาณถึงเจ็ดกระเพาะ

ท่านอิบนุหะญูร อัลอัศกอลานีย์ ได้กล่าวว่า “เหตุเพราะพื้นฐานสำคัญของทุกโรคคือการบริโภคอาหารที่มากเกินไป การควบคุมอาหารถือเป็นหัวใจหลักของการรักษา ส่วนการบริโภคอย่างเกินพอดีนั้นก็ป็นสาเหตุหลักของโรคภัยไข้เจ็บ” (Ibn Hajar al-Asqalani, 1958 : 528/9)

ด้วยหลักการดังกล่าวถือว่าท่านอิมามอันนะวะวีย์ได้นำเอาหลักการศาสนาอิสลามด้านการรับประทานอาหารที่เป็นแนวทางของท่านมาปฏิบัติใช้ในชีวิตของตน และนั่นคือเหตุผลสำคัญที่ทำให้ท่านต้องรับประทานอาหารเพียงน้อยนิดตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

1.2 ท่านอิมามอันนะวะวีย์ระมัดระวังในการรับประทานอาหารที่กลุ่มเครือ

ท่านไม่รับประทานผลไม้ที่ปลูกในเมืองดะมัซกัสเพราะในนครดะมัซกัสมีที่ดินอุทิศกุศล (วาก็อฟ) เป็นจำนวนมาก ท่านจึงหลีกเลี่ยงจากการรับประทานผลไม้ที่เป็นผลผลิตจากที่ดินอุทิศซึ่งบางที่ไม่ชัดเจนในเรื่องกรรมสิทธิ์ (al-Suyuti, 1988: 46) ท่านอิมามอันนะวะวีย์ผ่านการอบรมสั่งสอนมาจากครอบครัวพื้นฐานแห่งจริยธรรม ท่านอิมามอันนะวะวีย์ไม่รับประทานอาหารและสิ่งของที่มาจากบุคคลคนอื่นนอกจากบิดาของท่านเท่านั้น ท่านรับประทานวัตถุดิบที่บิดาของท่านนำมาจากหมู่บ้านนะวา (abd al- Ghani al-Daqr, 2005 : 86)

การระมัดระวังจากการรับประทานอาหารสิ่งคลุมเครือสอดคล้องกับหลักฐานหะดีษของท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنٌ ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنٌ ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ . فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدْ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ . وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ

((...،

(أخرجه البخاري، 1993 : 52)

ความว่า “แท้จริงสิ่งที่อนุญาตนั้นชัดเจน และสิ่งที่ห้ามนั้นก็ชัดเจน แต่ในระหว่างทั้งสองนั้น มีประการที่สงสัยเกิดขึ้น ในกฎข้อบังคับของมัน และผู้คนโดยมากแล้ว ไม่ทราบความแน่นอนของมัน ฉะนั้น ผู้ใดที่กลัวว่าตัวของเขา จะตกเข้าไปอยู่ในสิ่งที่สงสัยแล้ว ก็จงให้ศาสนาของเขา และศักดิ์ศรีของเขา พ้นเสียจากตำหนิตีเดียณเถิด และผู้ใดได้ตกเข้าไปอยู่ในสิ่งหรือประการที่สงสัยแล้ว ก็เท่ากับเขาได้ตกเข้าไปอยู่ในสิ่งนั้น หรือประการที่ห้ามแล้ว...”

(บันทึกโดย al-Bakhari 1993 : 52)

การยับยั้งตนจากสิ่งที่จะนำไปสู่เกิดการเสื่อมเสียจากสิ่งคลุมเครือ ลามไปถึงสิ่งฮารอม ผู้ที่มีคุณลักษณะดังกล่าว เขาคือ ผู้ซึ่งมีความตักวาและระวังตนและละเว้นจากสิ่งที่เกรงว่าจะทำให้เกิดโทษในวันอาคิเราะฮฺ (Ibn Qayyim, 1994 : 118)

ท่านอิบนุ ก็อยยิม อธิบายว่า บุคคลที่ไว้รอ คือ “ผู้ซึ่งระวังตนจากสิ่งคลุมเครือและมีชีวิตที่สามัญ หันหลังให้กับทางโลก” (Ibn Qayyim, n.d.20/2)

1.3 ท่านอิมามอันนะวะวีเย้อีลลิตทุกวันเว้นแต่วันที่ศาสนาห้าม

ท่านอิมามอันนะวะวีเย้อีลลิตตลอดทุกปีเว้นแต่วันที่ศาสนาต้องห้าม การปฏิบัติศาสนกิจดังกล่าวสอดคล้องกับหะดีษของท่านนบี

((إِنَّ أَفْضَلَ الصِّيَامِ صِيَامُ دَاوُدَ ، كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا))

(أخرجه البخاري، 1993 : 1879)

ความว่า “การถือศีลอดที่ดีที่สุด คือ การถือศีลอดตามแนวทางของนบีดาวูด ท่านจะถือศีลอดหนึ่งวันและละศีลอดหนึ่งวัน”

(บันทึกโดย al-Bukhari, 1993 : 1879)

การถือศีลอดมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะในด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะทางด้านร่างกาย เมื่อถือศีลอดจะทำให้ร่างกายได้พักผ่อน ส่วนหนึ่งของประโยชน์ในการถือศีลอดนั้น จะได้ลดน้ำหนักของร่างกาย ที่มีสาเหตุมาจากการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มากจนเกินไป

1.4 ท่านอิมามอันนะวะวีย์รียักล้าหาญ (عُجَا) ต่อการเผชิญหน้ากับผู้ที่มีอำนาจ

1.4.1 ท่านอิมามอันนะวะวีย์เขียนหนังสือไปยังกษัตริย์ซอฮิร ไบบาร์และเข้าไปพบด้วยตนเอง เพื่อต้องการตักเตือนในการปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเป็นธรรมปัญหาเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ของประชาชนและเรียกเก็บภาษี ซึ่งทำให้กษัตริย์ซอฮิร ไบบาร์ โกรธมากเพราะเป็นการขัดขวางผลประโยชน์ (Musthafa Dib al-Bugha, 2010 : 23)

มีรายงานว่า ท่านอิมามอันนะวะวีย์ได้เขียนจดหมายส่งไปถึงกษัตริย์ ที่ชื่อว่า บัรูดดีน (بُرُودِ الدِّينِ) ในสารจดหมายนั้นท่านได้เขียนข้อความเพื่อเป็นการตักเตือนในเรื่องของการคอร์รัปชันหรือการกินงบประมาณของแผ่นดิน โดยมีข้อความที่เป็นการชี้แนะให้ปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (al Suyūṭī, 1988 : 66)

1.4.2 ท่านอิมามอันนะวะวีย์ปฏิเสธให้การฟัตวาเรื่อง การเก็บเรียไรรทรัพย์สินจากประชาชนเพื่อเป็นเสบียงในการทำสงครามกับพวกมองโกล ท่านให้เหตุผลว่า “กษัตริย์มีคนรับใช้มากมายเป็นพันคนแต่ละคนมีเรื่องระดับทองคำถ้าหากกษัตริย์เรียไรรทรัพย์สินจากคนรับใช้ทั้งหมด ถ้ายังไม่พอต่อจำนวนที่ต้องการ ท่านอิมามอันนะวะวีย์จะฟัตวาสามารถเรียไรรทรัพย์สินจากประชาชนได้ (Adb al-Ḥaiy bin Ahmad bin Muhammad, 1986 : 5/355)

การปฏิบัติของท่านอิมามอันนะวะวีย์ต่อผู้มีอำนาจเพื่อต้องการให้ผู้มีอำนาจกระทำอย่างเป็นธรรมต่อประชาชนสอดคล้องกับบทบัญญัติที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวไว้ในโองการ พระองค์ทรงตรัสว่า

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾

(سورة آل عمران : 110)

ความว่า “พวกเจ้านั้น เป็นประชาชาติที่ดียิ่งซึ่งถูกให้อุบัติขึ้น
สำหรับมนุษยชาติโดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบ และ
ห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มีชอบ และศรัทธาต่ออัลลอฮ์”

(ซูเราะห์อัลอิมรอน : 110)

2. จริยธรรมด้านการศึกษา

2.1 ท่านอิมามอันนะวะวีมีความอริศลาศต่ออัลลอฮ์

2.1.1 อุทิศความรู้และวิชาการให้กับสังคมมุสลิม คือ ช่วงเวลาที่ท่านอาศัย
อยู่ที่เมืองดะมัสกัสท่านอิมามนะวะวี ได้อุทิศความรู้ของตนเพื่อสอนให้กับบุคคลที่สนใจจะศึกษาโดย
การจัดระเบียบให้สังคมมีคุณภาพด้านการการศึกษาและการใช้ชีวิต ที่มีคุณภาพ ซึ่งผู้ที่จะดำรงตนอยู่
ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (Abd al-Hamid bin al-Salih, 2008 : 18-19)

2.1.2 ท่านไม่ได้รับเงินเดือนค่าตอบแทน ท่านอิมามอันนะวะวีได้รับการ
แต่งตั้งเป็นชัยคฺ อัลหะดีษที่ สถาบัน อัลอัซรอฟียะห์ (Al-Asyrafyyah) ช่วงนั้นท่านมีอายุ 34 ปี ท่าน
ได้เขียนตำราทำหน้าที่สอนหนังสือจนกระทั่งบั้นปลายชีวิต เงินเดือนประจำตำแหน่งชัยคฺอัลหะดีษ
และค่าตอบแทนจากการปฏิบัติหน้าที่สอนท่านก็ไม่รับ ท่านจะรวบรวมเงินเดือนของท่านเข้ากองกลาง
คณะ เมื่อครบหนึ่งปีท่านจะซื้อสินทรัพย์ไว้สำหรับตั้งที่คณะทำงานหรือซื้อหนังสือตำราต่างๆ บริจาค
ในห้องสมุดของสถาบัน (abd al- Ghani al-Daqr, 2005 : 76)

ความอริศลาศในการศึกษาของท่านอิมามอันนะวะวี ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานจาก
ทัศนะของนักปราชญ์ คีน

1. อิบน์ อัลกัอยยิม (Ibn al-Qaiyim, n.d. : 93/2) “การปฏิบัติอามัล (ความดี) ไม่
ถือว่าเป็นอามัลศอและห์นอกจากต้องประกอบด้วยอย่างน้อยสองประการ คือ อามัลส่วนภายนอก
ต้องตรงกับสุนนะฮ์ หรือ แนวทางของท่านนบี ﷺ และอามัลส่วนภายในต้องอริศลาศ หรือ กระทำ
ด้วยบริสุทธิ์ใจ”

2. ท่าน คอลิด อิบน์ ฆะมิด (Khalid ibn Hāmid al-Hāzimiyy 2000 : 137 – 139)
ได้กล่าวว่า “การเจตนาด้วยใจที่ปราศจากสิ่งอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ﷻ คือ จริยธรรม หรือ อัคลาก ที่
เป็นคุณลักษณะประเสริฐยิ่ง เพราะ ความบริสุทธิ์ใจเป็นสิ่งที่ช่วยชำระขัดเกลาการกระทำของมนุษย์
ให้หมดสิ้นมลทินของการอ้าวัด”

2.2 ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีความอดทนในการแสวงหาความรู้

2.2.1 ใช้ชีวิตพอเพียง

ท่านอิมามอันนะวะวีย์ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ท่านไม่ได้จริงจังกับการใช้ชีวิตที่หรูหราที่มีที่พักอาศัยสะดวกครบทุกสิ่งทุกอย่างตามความต้องการ ท่านอาศัยอยู่ในห้องพักที่แคบมีทั้งหนังสือและที่ไว้สำหรับนอน ท่านไม่ได้ให้ความสำคัญปัจจัยของการอุปโภคและบริโภคที่สุขสบาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานหะดีษของท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

((اَزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُجِبَّكَ اللَّهُ وَأَزْهَدْ فِي مَا فِي أَيْدِي

النَّاسِ يُجِبُّوكَ))

(أخرجه ابن ماجه : 4102)

ความว่า “ จงหันหลังให้กับปัจจัยทางโลก แต่จริงจังอัลลอฮ์ ﷻ จะรักพวกเจ้า และจงหันหลังให้กับสิ่งที่อยู่ในการครอบครองของมนุษย์ แต่จริงจังแล้วมนุษย์จะรักพวกเจ้า”

(บันทึกโดย Ibn Majah : 4102)

2.2.2 มีความพยายามมั่นเพียร

ท่านอิมามอันนะวะวีย์อ่านหนังสือท่องจำตำราทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนกับบรรดานักปราชญ์ ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีความพยายามสูง ท่านมีความจำเป็นเลิศบวกกับความพยายาม ดังหลักฐานมีรายงานว่า “ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีความกระตือรือร้นด้านการแสวงหาความรู้ ท่านมีความจำดีเลิศสามารถท่องจำหนังสือ “ฟิกฮ” ของอิมามสีรอซี ชื่อหนังสือ “al Tanbih fi furū‘a al Shāfi‘eī ” (التنبيه في فروع الشافعي) ใช้เวลาเพียง 4 เดือนครึ่ง และท่านท่องจำหนังสือหนังสือฟิกฮ ชื่อหนังสือ “Muhazzab” (مُهَذَّبٌ) ในส่วนของเรื่องเกี่ยวกับ อิบาดะต (رُبْعُ الْعِبَادَةِ) ผู้แต่งคนเดียวกันใช้ระยะเวลาในการท่องจำแปดเดือน ช่วงนั้นท่านมีอายุเพียง 19 ปี ตำราทั้งสองเล่มดังกล่าวเป็นหนังสือเล่มใหญ่ หนังสือ “al Tanbih fi furū‘a al Shāfi‘eī ” (التنبيه في فروع الشافعي) มีจำนวนหน้าทั้งหมด 166 หน้า และหนังสือ “Muhazzab” (مُهَذَّبٌ) มีจำนวน 257 หน้า” (al-Yāfi‘ī, 1970 : 183)

2.3 ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีฐานะอะต๊ะหิในการแสวงหาความรู้

อาลี อับดุล อัลหะมีด กล่าวว่า “ท่านอิมามอันนะวะวีย์ไม่ได้ล้มตัวนอนสองปีเต็มบางทีคนจะบอกว่าหกปีเต็มเพียงแต่พียงนอนชั่วคราวพอรู้สึกตัวท่านก็อ่านหนังสือท่องจำตำราและทบทวนเนื้อหาที่ได้เรียนกับบรรดานักปราชญ์ ท่านเรียนหนังสือแต่ละวันสิบสองวิชากับบรรดาคณาจารย์สิบสองท่าน ท่านจะเก็บรายละเอียดทั้งหมดที่นักปราชญ์ได้อธิบายรวมถึงคำศัพท์และประโยคที่ยากท่านอิมามอันนะวะวีย์จะเขียนบันทึกเพื่อเก็บไปทบทวนและท่องจำ” (‘Ali ‘Abd al-Hamid ‘Abu al-Khayr, 1999 : ๕)

ท่านอะห์หมัดราติบ บิน ฮัมมุช (‘Ahmad Ratib Hammūsh, 1982 : 19) ได้กล่าวว่า “ท่านอิมามอันนะวะวีย์ได้ศึกษาหาความรู้ ณ สถาบันต่างๆ รวมทั้งหมด 300 สถาบันซึ่งสถาบันดังกล่าวอยู่ไม่ห่างจากตัวเมืองดะมัซกัส” ท่านอิมามอันนะวะวีย์มีความพยายามสูงทุ่มเทกับการศึกษาหาความรู้”

เป็นอุลละมาที่แต่งตำราหนังสือจำนวน 160 เล่มโดยประมาณความรู้ของท่านเปรียบเสมือนมหาสมุทรเขียวชาญทุกแขนงสาขาและมีความจำเป็นเลิศ (‘Abd al-Ghānī al-Daqr, 1987 : 73)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาพบว่าอิมามอันนะวะวีย์ไม่ได้โดดเด่นด้านจริยธรรมการใช้ชีวิตและด้านการศึกษาเท่านั้น แต่ทว่ายังมีด้านอื่นๆ ที่โดดเด่นอีกมากมายอาทิ ด้านการแต่งตำรา ด้านการใช้ภาษาอาหรับที่สละสลวยอ่านง่าย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตำราของท่านได้รับความนิยมจวบจนปัจจุบัน

บรรณานุกรม

อบุล ฮาซัน อัน-นัจวีย, แปลโดย อับดุล เศาะมัด อัน-นัจวีย, 2543. **ต้นตอปัญหาที่ไม่รู้จัก วิภฤติ :**

ศรัทธาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ : สมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย

Abd Ghani al-Duqr. 2005. **al-Imām An-Nawawiy y Shaykh al-Islam wa al-Muslimīn wa**

Umdah al-Fuqaha wa al-Muhadithin. (الإمام النووي شيخ الإسلام والمسلمين)
(وعمدة الفقهاء والمحدثين). s.l. : Dar al-Qalam.

Adb al-Ḥaiy bin Ahmad bin Muhammad. 1986. **Shadharāt al-Dhahab**

(**شذرات الذهب**). s.l. : Dar Ibn Kathir.

Ibn Ḥajar al-Asqalani, 'Aḥmad bin 'Ali bin Muḥammad, 1958. **Fatḥu al-Bāri**

(**فتح الباري**). Miṣr : Dar al-Ma'arifah.

Abd al-Ḥamīd bin Ṣalīḥ, n.d. **A'adhabu al-Rawā fi Tarjamah al-Imam**

An-Nawawiy (أعذب الروى في الترجمة الأمام النووي). s.l. : s.n.

Ibn Qaiyim, Muhammad bin abi Bakar al-Jauziyyah. n.d. **Madarīj al-Sālikīn .**

(مدارج السالكين). s.l. : s.n.

_____. 1994. **al-Fawa'id** (الفوائد). Taḥqīq

'Iṣam al-Addīn al-Ṣayābaṭa. al-Qāhirah : Dar al-Ḥadīth.

al Shuyutiyy, 1988. **Al-manhaj al-Sawiy fi al-Tarjumah al-Imam al-Navavee**

(**المنهج السوى في الترجمة الإمام النووي**). S.l. : Darul Ibn Hazam.

al-Thahan, Muhmud al-Thatan. 1987. **Taisir Mustalah al-Hadhit**

(**تيسير مصطلح الحديث**) al-Riyad : Maktabat al-Maarif.